

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Broj 8.-9.

U Zagrebu 1923. god.

Godište XIX.

NA PLANINE . . .

Na planine srce me vleče,
V čisti gorski zemaljski raj,
Tam mi duša plakat se neće,
Pogled bu lovil divni naš kraj.

Tam na vrhu koji se skriva,
Meni cvete najlepši cvet,
Tam se gori oblak počiva,
Čisto drugi živi tam svet.

Gorskih vilah kolo se pela,
V grmu mali popeva si tič,
Orel s krili sencu im dela,
Dalko se čuje ošter mu krič.

Stari oltar Peruna boga
V mehnu sivem do danas ni zgnil,
Zmir tu meni pokleknila noga,
Kupicu vina na nega sem zlil.

Na planine duša mi hrli,
Najde taki tu mir svoj i raj,
Oko mi celi svet sada grli,
I lepi, dragi hrvatski naš kraj.

s-H-ć.

KROZ VELIKU KAPELU I VELEBIT DO MORA.

2. OD JASENKA DO SENJA.

DR. MIROSLAV HIRTZ.

ZAGREB.

Zasukanih rukava do rama, razgaljenih prsiju i užarenih obraza, koji su svojim crvenilom sjećali na račje korepine, a po najvećoj pa ljevini ljetnoga sunca, stigosmo u Jasenak, pitomo ličko selo, što se rasieglo s obije strane Rudolfinske ceste, gotovo u sredini Jasenačke poljane, okruženo visovima Bjelolasice, Jasenačke kose i Debelog vrha. Kao da je jato velike bijele ptičadi popalo po zelenoj Jasenačkoj poljani!

O Jasenku nema mnogo da se kaže. Najveća je njegova znamenitost Jasenačko vrelo, poznato na daleko u onom kraju. I kirijaši i putnici pješaci i svatko, koga nogu ili put zanese u Jasenak, pita najprije za ovo vrelo, ako već od prije nije znao, gdje se nalazi. I mrki medo iz planine zna, što Jasenačko vrelo vrijedi, dok i on k njemu silazi, da se razblaži studenim napitkom. Eto i danas čitavo se selo užurbalo od šumara do zadnjega starca i djeteta i sve samo priča o novom pohodu smione planinske zvijeri. I ljute se pri tom, što je medo mudriji od onih, koji ga naoružani puškama u zasjedi čekaju, jer on dolazi samo onda, kad mu njuška i sluh kažu, da onih »drugih« nema.

Radi smještaja uz Rudolfinsku cestu, koja ide iz Ogulina preko Velike Kapele u Novi Vinodolski, Jasenak je dosta prometno mjesto. Znatan je njegov promet osobito za sajmenih dana u Ogulinu, jer je pomenuta cesta najglavniji prelaz preko Velike Kapele k moru. Ljeti za kupališne sezone u Primorju projuri Rudolfinskom cestom i mnogi automobil, prevozeći imućne goste iz unutarnjosti zemlje, naročito iz Zagreba, k moru.

Jasenak je dobro poznat i našim planinarima, u prvom redu kao usponište za Bijele stijene i Bjelolasicu. Svakako je uspon na Bijele stijene iz Jasenka i kraći i neprispodobivo lakši od uspona iz Begovog razdolja, dok je obratno Begovo razdolje mnogo prikladnije cd Jasenka kao usponište za Bjelolasicu.

Ako jošte kažem, da se u Jasenku svako prvo čeliade zove Kosanović, i da se iz Jasenka otvara upravo veličajan pogled na Klek, onda sam izbrojio u glavnom sve, što je vrijedno, da se o ovom selištu znade. Jasenak ima oko 1200 žitelja grčko-istočne vjere, parohiju, školu, poštu, oružničku postaju i državnu šumariju. Pod Jasenak spadaju i tri zaselka: Jasenačka Javornica, Jasenački Tisovac i Jasenačko Vrelo, od kojih samo potonje zasluzuje naslov zaselka. Jasenačka Javornica i Jasenački Tisovac nisu drugo nego osamljene kuće.

U Jasenku imade i više gostiona, što je takogjer vrijedno da se znade, ali prednost ide svakako gostionu Rade Kosanovića, gdje će biti posluženi dobrim napitkom i domaćim zalagajem, ako vaše pretenzije ne idu dalje od tečne ličke janjetine, vina, piva i — rakije. Na rakiju mi nismo reflektirali, ali zato smo učinili pravi juriš na pivo, što je bilo i razumljivo, kad istaknem, da smo na Bijelim stijenama pod kraj boravka morali već mjeriti vodu načinom, kojim se u ljekarnama mijere ljekarije, onako na grame, na napršnjake, samo da čovjek ovlaži usne, pokvasi jezik... A ovo Kosanovićevo pivo baš je vrijedilo, rashlagjeno izvor-vodom Jasenačkoga vrela. Nije bila dabome na odmet ni ona mletačka džigerica, priregjena u smoku, koja je nešto kašnje slijedila. Bijasmo naime upravo nadošli u času, kad su u Kosanovića klali

mlado janje, pa smo se odmah pobrinuli i za kašnje — za dobru večeru. Svaki je odabrao svoje: moj drug lopaticu, ja bubrežnjak, pa eto tako. Kad se čovjek muči, znoji, vere i prebija, troši i zatire tijelo, treba da mu privede i nove snage, da nadoknadi izgubljeno. A još su nas čekali mnogi teški naporil diljem našega putovanja kroz južno krilo Velike Kapelje, primorski krš, pa Velebit sve onamo do Jablanca na moru...

Hoću ujedno da kažem, da je Jasenak u našem putnom planu bio označen kao odmaralište.

Poslije otpočinka u gostioni Kosanovića, krenuli smo u naše konacište, u državnu šumariju, gdje smo se najprije predali primitivnoj planinarskoj kozmetici vode, sapuna i četke. Na Bijelim stijenama umivala nas je kroz dva dana samo planinska rosa, a trebalo je bome i sa britvom stupiti u intimnije odnose i odstraniti s lica ona »strništa« od dlaka, jer smo obojica bili već boculjavi kao ptiči i glijčari, kad im izbija prvo konturno perje. Meni se pri tom desila nezgoda. Bruseći britvu na dlanu ljevice (ja britvu uvijek tako brusim!) uzeh se na sva usta hvastati svome drugu, kakvi sam ja to vještak i da se još nigda tako porezao nisam. I jedva što dorekoh, omakne se iz desnice britva i men sjekomice po bedru gole lijeve noge više koljena. Sjekotina duboka, a krv stala da brizga na male mlazove; jedva mi je uspjelo da je stišam digitalnom kompresijom i napokon stegnem povezicom. Eto tako može planinar da postrada od same obijesti i da sam sebi zlo nanese. To je onaj nesretni »lupus in fabula«, to su one tajne, nepoznate sile, koje čovjeku uvijek iz potaje o glavi rade, u koje čovjek mora i da vjeruje, ali ne smije da ih izaziva!

Nezgoda bijaše u tom, što sam sa otvorenom ranom morao sutradan na dalek put i što sjekotinu uslijed neprestanoga hodanja nije mogla nikako pravo da zaraste. Nosio sam je kroz sve planine do Jablanca, gdje je konačno sol morske kupelji izgrizla povrijegjeno tkivo, a mirovanje pospješilo proces regeneracije. Jošte danas vidi se trag ominozne sjekotine iz Jasenka na mojoj nogi.

Megju prijatne uspomene brojimo večer u Jasenku kod Kosanovića. Nekako pred noć upalo je k nama još jedno društvo planinara. Dvije dame (gospojice Ž. Reputin i B.Krajčović) i dvojica gospode (prof. Z. Šulentić i tehničar N. Matanić), svi iz Zagreba. I oni dolažahu sa Bijelih stijena, odnosno sa Boca, kamo se bijahu onako uz put popeli sa ceste, što ide od Tuka preko Matić poljane, pa izmegju Bucale te Bijelih i Samarskih stijena na Jasenak.

Koliko smo se sada radovali našim pridošlicama, toliko smo žalili, što se nismo s njima sukobili jošte gore na Bijelim stijenama, jer njihov uspon mora da je poslijedio kratko iza našega silaska na Begovu stazu. Svakako je neka besvjesna telepatička veza izmegju nas postojala, jer ja sam tik pred odlazak izrazio slutnju, da će se jošte isto do podne netko na Boce uspeti, a to se evo i desilo. Desilo se jošte i više: naslućivani planinari dogođe za nama i ovamo u Jasenak, u istu gostionu, a da bude dokaz telepatije veći, eto jedan od gospode donio je sa sobom i staklenku, što sam je ja na rastanku bio položio na jednu jelovu trupinu u nasljedstvo onima, koji za nama prvi dogiju.

Jasno je, da se uz ovakve auspiciove razvila spontana i intimna planinarska večer, koja će nam svima za dugo ostati u pameti.

Moram ovdje javno polhvaliti naše čile planinarke, koje su se uspele na Bijele stijene, a sada se spremale dalje na putovanje kroz Liku preko Velebita do mora.

Društvo pridošlih planinara ostalo je jošte idućega dana radi otpočinka u Jasenku, dočim smo mi već ranim jutrom kretali put Senjskog Alana, hvaleći i nebu i zemlji na vedrom, lijepom vremenu, koje nas stalno prati. Imali smo i trećega druga Pavla Kosanovića, kojega sam radi ozlede na nogi bio najmio za nosača, a već od prije iz novina poznavao po imenu, jer je Pavo u svoje vrijeme »veliku« gospodu pratio u lovnu na medjede i izašao na glas kao hajkač i izazivač na ove zvjeri. Mnogoga među krenuo je on iz brloga, vičući iza glasa: kić, medo, ajde van na megdan! No Pavo je kao malo tko u onom kraju i vanredan poznavalac Bijelih stijena i kao takav vrijedan pažnje planinarâ. On je pratio već mnoge planinare i šumare, koji su se od jasenačke strane penjali na njihove visove, a tako i mojega druga prigodom prvoga uspona.

Brzo se otesmo Jasenku i suncu, koje je već iz jutra počelo upirati vruće zrake u naše tijelo, jer nas je doskora primila u zeleni zaklon mješovita prašuma Male Javornice (931 m), koju je trebalo sve do vrha preći znatnom strminom, ali dobrim putem, a u gustoj, dubokoj hladovini stolakta i jela, bukava i javorova, među kojima imade pravili orijaša. Stajete u čudu i jedva možete jošte okomiti glavu, da dogledate do kraja vrhove visokim krošnjama. Ima tui i javorova rebara, koji su radi kakvoće drva u velikoj cijeni.

U Maloj Javornici sve je ječalo od radosnog jutarnjeg života. Cipotala, cvrkutala i pjevala je svakojaka sitna ptica; u jedan mah čulo se stotinu ptičjih glasova, koje je uho s nasladom hvatalo, a mašta svojim načinom silabirala, uzalud se trudeći, da pronikne dublje u tajnu ptičje pjesme i ptičjega govora...

Diu, diu! tužio je u grmečku vječno našeureni čućurin; säd, säd! piskutao je brzajući uz drvo nestični puzavac; cin cam, cin cam! pjevala je glasovito drobna listarka, premećući se nemirno kroz gusto zelenilo granja...

Ali sve te glasove kao da je zatomljivalo otegnuto, monotono bruanje i zujanje pčela, koje su se u gustim jatima upravo hiljadile oko mlađih jelovih šišarica u krošnjama.

Kad smo prešli Malu Javornicu i tako presjekli dobar komad puta, ispali smo iznova na Rudolfsku cestu i njom krenuli dalje prema Stalku, neprestano idući kroz šume Velike Javornice i Jančarine. Bijeli se cesta kroz ono zelenilo i drugačije se čovjeka dojima od ceste, što teče kroz pustu golet, pa godi i nogi, koja po njoj stupa, i oku, koje ju gleda. A evo ima uz okrajke njene i dosta malina, pa planinar može i žegju da gasi. Svaki čas nas primami crvenim bobuljama koji grmečak, pa zastanemo, sad jedan, sad drugi, sad sva trojica, pa zobljemo kao ptice do mile volje. Pavo hoće da bude na časove i uslužan, nabere punu pregršt, pa nudi čas jednoga, čas drugoga. Tako radi slatkih malina prekidamo, pa opet nastavljamo put, sad se zbijemo na rpu radi zobanja, onda opet razvrgnemo zajednicu, jer dr. Poljak u brzom tempu dobrano poodmakne, dok starina Pavo i ja koracamo onako po malo, ritmički, bez žurbe, kao da u sebi govorimo: stignut ćemo jošte za dana! Koracamo svi lijevom stranom ceste, gdje imade ponešto hладa, sve uzalud tražeći da proniknemo okom u one dulibe, što se pod nama steru, jer je prašuma tako gusta, da se u nju mjestimice ne vidi ni na 10 koračaja. Mrak, pa mrak u po dana, i tamo dolje u dubinu sigurno sunce nikad ne prodire!

Pavo me uz put zabavlja pričanjem o nepoznatim strahotama Bijelih stijena, o medjedima i kurjacima. Opisuje brloge, koje je sam otkrio i pretražio, i isti njihov nastor do zadnje trave i mahovine, od koje je

medin ležaj složen. Po njegovu pričanju medo kadšto postrada od vukova; jedan mu ne može ništa, ali kad ga čitavo trlo (čopor) opkoli, zakolju ga i raznesu na komade. Reče, da je tako tri puta svojega života naišao na ostatke medjedâ poklanih i rastrgnanih od vukova. Vukova da ima u onim krajevima u zimnje doba sva sila, a idu zajedno čopori od 20 i više glava. A nisu ti lički vukovi, primjetio je Pavo, kao obični vukovi... ma kaki su... lete preko polja ko magarene... strava vas obuzme, kad ih zagledate...

Ovako u razgovoru lagano se uspinjasmo cestom i napokon zahvatismo Torine, a s njima i njezin najveći vis (1047 m), s kojega se otvara upravo veličajan pogled na gorostasne kamenjake Bijelih stijena.

Od Torina je trebalo proći nizbrdice cestom još koju zavojnicu ili okuku i eto bijasmo na Stalku, gdje se u šumskoj planinskoj osami dižu dvije zidanice: jedna je državna cestarnica, druga državna lugarnica.

Mi smo se navratili cestaru Ivanu Stipeću, da malo odahnemo, ne toliko od puta, jer ovaj put je prijatna šetnja, nego od žege sunca, koje je, premda su se brojile istom jutarnje ure, upravo vraški palilo. Stari Pavo značajno je uzdisao: Ajme, što je danas prilisjelo... izgorit ćemo do Alana!

Stipeć nas je podvorio, već kako je znao i mogao, onako po domaću: varenikom, palentom, jajima, vinom. Pričao nam je i svoj najnoviji doživljaj sa medjedom, kojega je sreo nedaleko cestarnice, vozeći se kolima po sijeno. Konji odjednom u propanj i neće s mjesta, jer su već iz daljine nanjušili medu, koji je u to ispaio iz šikare i mirno prešao u neznatnoj daljini ispred kola preko druma, premjerivši očima i konje i upravljača. Ovakvi doživljaji ne idu baš niti megju velike rijetkosti u životu ovoga cestara, koji samotari na Stalku već više decenija. Ne može ni da izbroji sve svoje susretaje, što ih je imao kroz dugi niz godina s mrkim medom u ovoj samoći i na putu kroz planine.

Rudolfinska cesta uzimlje se kao megja, koja rastavlja Veliku Kapelu u sjeverno i južno krilo. Mi smo se dakle od Jasenka ovamo kretali izmegju oba krila, a od Stalka dalje trebalo je promijeniti smjer puta, jer je naša namjera bila poći južnim krilom i tako proći uzduž gotovo čitavom Velikom Kapelom, čija se trupina proteže dužinom od 40 km. Od ove dužine otpada na južno krilo 21 km.

U tu svrhu odabrasmo jedan samotni, nama obojici do tada jošte nepoznati put, koji je doduše i na karti označen, ali je sigurno, da je njim prošao malo koji od naših planinara, a da o stručnjacima ni ne govorim. To je put, koji se odvaja od Rudolfinske ceste niže lugarnice na Stalku sa visine od 984 m, tekući u početku podnožjem samoga Stalka (1226 m) u laganom silazu najprije jugoistočnim, pa onda sve južnijim smjerom izmegju Nedrug planine (1046 m) i bila Perno (1029 m), Lijepog Vrha (969 m) i Pištelaka (1048 m), Malog (1022 m) i Velikog Vučjaka (1040 m), pa Sučević bila i Zelenog bila, da se onda previje u više okuka zapadnim smjerom prema Alanu i opet poteče primorskim kršem prema jugu do mjesta Marija snježna, gdje se slijе sa cestom, što se mota preko Klaricevca u Senj.

Ovaj put je šumski kolnik, koji vas neprestano vodi kroz divlje i nenupučene predjele, kroz gluhe i gустe prašume bez livada i proplanaka, kroz prašume, s kojih je Velika Kapela glasovita, a kojih je jedva jošte naći u najzabitnijim stranama gordoga Velebita. Ništa drugo ne vidite pred sobom, za sobom i oko sebe, do stoljetnih šuma i guštara, a i ovaj krševiti kolnik, koji vam je jedini vidljivi putokaz, u divljem je stanju kao

i prašume, što ih presijeca, zapušten, razrovan i zarasao bujnim, mjestimice i do metra visokim korovom, iz kojega se vide samo kolotečine. Najviše se po njem razbujala neka visoka zeljasta biljka, koju Pavo zove lepušina, i ona je tuj stvorila čitave grmike, da se spotičete, da vam se noge kao u mreže zapliću. Takav je ovaj kolnik sve tamo do na domać Alana, gdje postaje pitomiji i gdje sino na njem opazili prve znakove nekog prometa: prve svježe tragove kolotečina i kranklinu konjsku. Od Stalka do Lijepog vrha prati vas sate i sate prava tipična prašuma, koja se poslije upored s padom položina lagano upitemljuje, prelazeći napokon u sitnogoricu, da se s pojavom primorskog krša izvrgne u oskudnu i kržljavu vegetaciju mediterana.

U neizbrisivoj uspomeni ostat će nam one orijašice jelve iz prašuma Stalka, Nedruga i Pod bilom Pernom sa promjerom od 2.5 m, a sa krošnjama, što strše u vis i do 50 m.

Vidjeli smo stabala, koja mogu dati i do 10 kusova, šupljih debala, u kojima može da leži, kako je Pavo zgodno primjetio, i do 10 ovaca. Ako nema zgodnog brloga, i medo se zavuče u šuplju jelvu, pa u njoj prezimi, jer je topla i puna prhladi. Ovakva jelva ne pozna se zimi iz vana, jer medo na kraši granja i mahovine, zagradi zjalo duplja i pusti da ga snijeg zapuše i zamete. Samo ako slučajno na takvu jelvu naigjete, izdat će ju mala rupa dušnica, oko koje ne može da se uhvati snijeg, jer kroz nju struji topla para i dah zvijeri, što se predala zimnjem drijemežu.

Idući prašumom ispod Stalka, nabasali smo na posve svježi trag medjeda, koji se onoga jutra onuda bavio. Vidljivi znakovi govorili su o njem na putu i kraj puta, jer kudgod je prolazio, prevrtao je radi hrane kamenje, raskopavao mravinjake, skidao koru s trulih panjeva. Po koji teški kamen, kojega ne bi ni najače čeljade odvalilo, survao se pri tom niz obronak i zaustavio nasred kolnika, a vidjelo se po svježoj zemlji crljenici na njem, da je baš netom odvaljen. Kraj jedne trule, omašne jelenove klade, koju je bio raskopao i vješto raščerupao, vidjela se u prosutoj prhladi medina široka stopa ...

A koliko ima u tim prašumama i vala, koliko orijaških vjetrolomina! Stablo do stabla, suhar do suhara, i sve to leži razbacano, prebacano i nagomilano na tlu jedno pored drugoga i jedno preko drugoga, predano beskorisnom procesu propadanja. Čitave gradove i pokrajine mogli biste opskrbiti gorivim drvom ovih izvala. Ili zar se ne bi moglo barem sirotinji, koje ima i previše u onim krajevinama, dozvoliti, da se sa onim, što je jošte uporabivo, okoristi i da to iznese ili izveze, kako već može i znade. Jer ovo, što se ovdje vidi, protivi se svim načelima nauke o čistoj šumskoj kulturi. Sva ova oborenja i skršena suhad predstavlja umjetno podržavane kotionice nebrojenih šumi nadajuće pogubnih insektata, koji se ovdje u masama legu i množe, uzrokujući zaraze katastrofalnih dimenzija i upropasćujući tako godimice milijune narodnog i državnog dobra.

Da se prevali put od Stalka do Alana, treba nekih osam sati lagalog, neprisiljenog hoda, ubrovivši ovamo i po koju stanku za odmor. Najzgodnije mjesto za počinak nalazi se pod Vodičkim vrhom, gdje ima i Živa voda, jedina izvor-voda na ovom dugom putu od Jasenka do Alana. Moj drug otkrio je ovo vrelo na karti i kad stigosmo pod Vodički vrh, namah se dadosmo u potragu za njim. Opaljeni od nečuvene pripeke sunca i upravo kupajući se u mlazovima znoja, hlepili smo za napitkom kao malo kada. Koju čašu vina imagjasmo jošte u zalihi, ali vode baš ni

kapi. Ono, što smo na Stalku u sebe pohranili, davno se već bilo prometnulo u znoj i iscurilo kroz tjelesne pore. Nakon duže potrage Pavo je bio onaj, koji je pronašao vrelo duboko u šumi u jednoj kotlini. Lijepo je ogragjeno, a oko njega progalina baš podesna za odmaralište. Ja sam prvi potrčao k njemu i već se sagnuh, da zagrabit i da pijem, ali u času odustah... Jedna mlada bjelouška, iznenagjena mojim posjetom, jurnula je strjelovito plivajući pod kamen... Voda mutna, a površinom raskrečile se žabe mukalice, plove alpinski vodenjaci (Alpenmolch), lepršaju sitne pahuljice, plovi i krupnije ptičje perje... eno baš jedno krilno pero, poznajem ga, orlovo je... Tko da to pije? Ali kad sam video onu pomamu mojih drugova, koji su bez krzmana trusili čašu za čašom u sebe, zagrabilo sam bome i ja i stao u sebe lijevat i baš kao i oni, sve onako na dušak. Na moje iznenagjenje voda bijaše zdena, jedva je imala 10° C, a nigdje vidljivoga pritoka ni odtoka: znak, da je prodirala iz velike zemljine dubine.

Dok smo na progalini kraj Žive vode ručali i plandovali, vijala se i motala bez prestanka nad našim glavama u modrom podnebesju jedna orlušina, očito čekajući na naš odlazak, a u želji, da po tom i ona sleti k vrelu po hladni napitak...

U šumama gorskih sklopova Velike Kapele naći je i drugih rijetkih ptica, među kojima ima i pripadnica alpinske faune. Ovamo idu alpinski kos grlaš (Merula alpestris), alpinska kreja ili lješnikarica (Nucifraga caryocatactes), troprsti alpinski djetlić (Picoides alpinus) i alpinska stjenakuša (Tichodroma muraria), a može da se ovamo pribroji i smrekova krovokljunka (Loxia curvirostra).

Od grabežljivaca ima osim medjeda i vukova, lisica, lasica, jazavaca, tvorova ili horova, kuna bjelica i zlatkinja (ovih je mnogo više od bjelica), a nagje se i po koja divlja mačka. Od medjeda razlikuju dvije su vrsti, crnoga grlaša i rostog (sivastog) medjeda.

Plemenite divljači ima malo. Zec spada među rijetkosti, a tako i srna, koje bijaše jošte natrag par godina u rpama od 20 komada. Neki narodni lovci tvrde, da se srnama u Velikoj Kapeli zatro posve trag: sve su kurjaci poklali, koji su se od rata ovamo u fatalnom broju razmnožili. Najgore stradavaju srne zimi za površice (snijega, koji se na površini skrutne), jer ona kurjaka nosi, ali srna u njoj vitkim nogama propada i napokon zanemogne.

Gorskih pijevaca ili tetrijebova ima rasijanih svuda po Velikoj Kapeli, ali njihova je prava postojbina u planinama sjevernoga krila, u Bjelolasici, Janjčarici, Višnjevici, Štrfiću, Konačkoj kosi, Javorju, Crnom vrhu i Bucali.

Za sladokusce Rimljane, koji su cijenili puhove, bila bi Velika Kapela neiscrpivi prirodni glirarium, jer ovdje ima ovih glodara valjda kao nigdje na svijetu. Na glasu su kapelske jele i bukve puharice, iz kojih lovci puhar i povade godišnje na stotine hiljade puhova.

Tmastoj vegetaciji Velike Kapele dobro pristaju neki melanotični životinjski oblici i ovi pažnju planinara najviše zaokupljaju. Tako su ovdje sve vjeverice kao ugali crne, ozdo kao snijeg bijele (Sciurus alpinus). Posve je crn i alpinski vremenjak ili daževnik (Salamandra atra), kojega imade u sjevernom krilu gorja (Crni vrh, Malo dumboko, Bijele stijene), pa otrovna zmija crnica (Vipera prester), koja uz tipičnu rigu formu (Vipera berus) posvuda dolazi i od nje je mnogo češća.

Velika Kapela ima i osobitu vrstu gušterice (*Lacerta horvathi*), koja je endemička (do sada poznata samo iz naših krajeva). Ne nianje zaslužuje pažnju planinska gušterica (*Lacerta vivipara*), koja može da se zateče u višim regijama, ali nikada ispod 1000 m.

S koje god strane zahvatite ovo naše velegorje, ono vam razotkriva ne samo veličajne i osebujne prirodne krasote svojih krajeva, nego vam otvara i zanimive vidike na pojedina područja prirodne nauke, i svaki domaći stručnjak može ovdje da nagje prostrano polje izučavanju i rješavanju najraznovrsnijih problema.

Nego da se vratim Vodičkom vrhu i Živoj vodi, našemu plandištu, na kojem smo zaostali i radi vode i radi otpočinka i radi debele hladovine kotline, koja nas je sa svih strana okružavala, ostavljajući očima širi i dalji pogled samo kroz krošnje visokog drveća u plavu pučinu nebesku. Mir, koji je ovdje vladao, bijaše upravo nepomučen. Iz samotne duboke šume niste mogli sluhom uloviti ni najmanjega glaska, ni zuja kornjaša, ni cilika mušice, ni ptičjega piskuta... Granje, lišće, cvijet i travka, čitava šuma, sva okolina na tlu i u zraku činila se ukočena i naprsto umjetna kao gledana na platnu uljene slike ili u mrtvoj sceneriji pozornice... Stoji zrak, stoji nepomično, stoje i one zrake sunca, što ga s visina prosijecaju, sve stoji kao uklesano, kao zakletlo u vrućoj paljivini ljetnoga dneva... K tomu ta samoća, ta gluha, sablasna samoća! Da ste sami, ako igdje, u ovim prašumama bilo bi vam neprijatno i tjeskobno.

Vodički vrh ispinje se baš nekako na pol puta između Stalka i Senjskog Alanu. Od njega do Alana ima jošte četiri sata hoda. Prelaz u mediteransku vegetaciju kao svuda i ovdje je nagao. S ove strane brda još ste sasvim u regiji šuma sitnogorice, onda koja okuka ili zaokret i samo pred vama iskrnsne primorski krš sa pustom goleti i kržljavom vegetacijom. Koje veće osamljeno stablo ili više njih u rpi, koji gajić ili u mejak, pa vrtaća ogragjena gromaćana, a u njoj kupus, krumpir, ječam i pšenica, ublažuju donekle kontrast i čine oku ovaj napadni prelaz ponešto snosljivijim.

Sa zadnje velike zavojnice prema Alanu možete jošte da se naužijete i krasnoga vidika, jer se ovdje tlo već na široko rastvorilo i dopušta oku nesmetan pogled na sve strane. Vidi se Bijela greda (1105 m), Crni vrh (1133 m), Alino bilo (1120 m) i čitav niz drugih kosa, na nekimdaleki travnjaci i košanice. A ima tuj uz put i zelenih prodolica i ponikava, čije mekano tlo upravo prija umornim nogama, koje su se već do mjere nagazile tvrdog šumskog kolnika. Što bliže Alanu, put biva kamenitiji, razrovaniji i sve strmiji, da se na koncu gotovo i spline u ostalom kamjenom kršju.

Koji kilometar pred Alanom sreli smo u kršu jednu ovčaricu s ovacam: prvo živo čeljade na našem dugom putu od Stalka, gdje smo ostavili cestara Stipeća. Otegao nam se put, pa smo već počeli bivati i nestrpljivi, što ne dolazimo već u taj Alan, a morali bismo evo po karti biti već na domaku. Umor, žegja, a home i glad, uvećavahu našu nestrpljivost. Bijasmo dakle prijatnije raspoloženi, kad nam je djevojčica objasnila, da već nismo daleko od cilja.

I doista iza nekoliko časova zagledasmo prve kuće rasijanoga selišta. Okrenuli smo po uputi gostionici Antonije Butković, gdje smo bili i podvoreni i spremljeni bez prigovora, kako treba, dapače i nad svako očekivanje. Tu smo u sobici prvoga sprata, čistoj kao kutijica, prosjedili još koji čas sa starim Pavom u razgovoru, kraj čaše vina. Pavo je onda

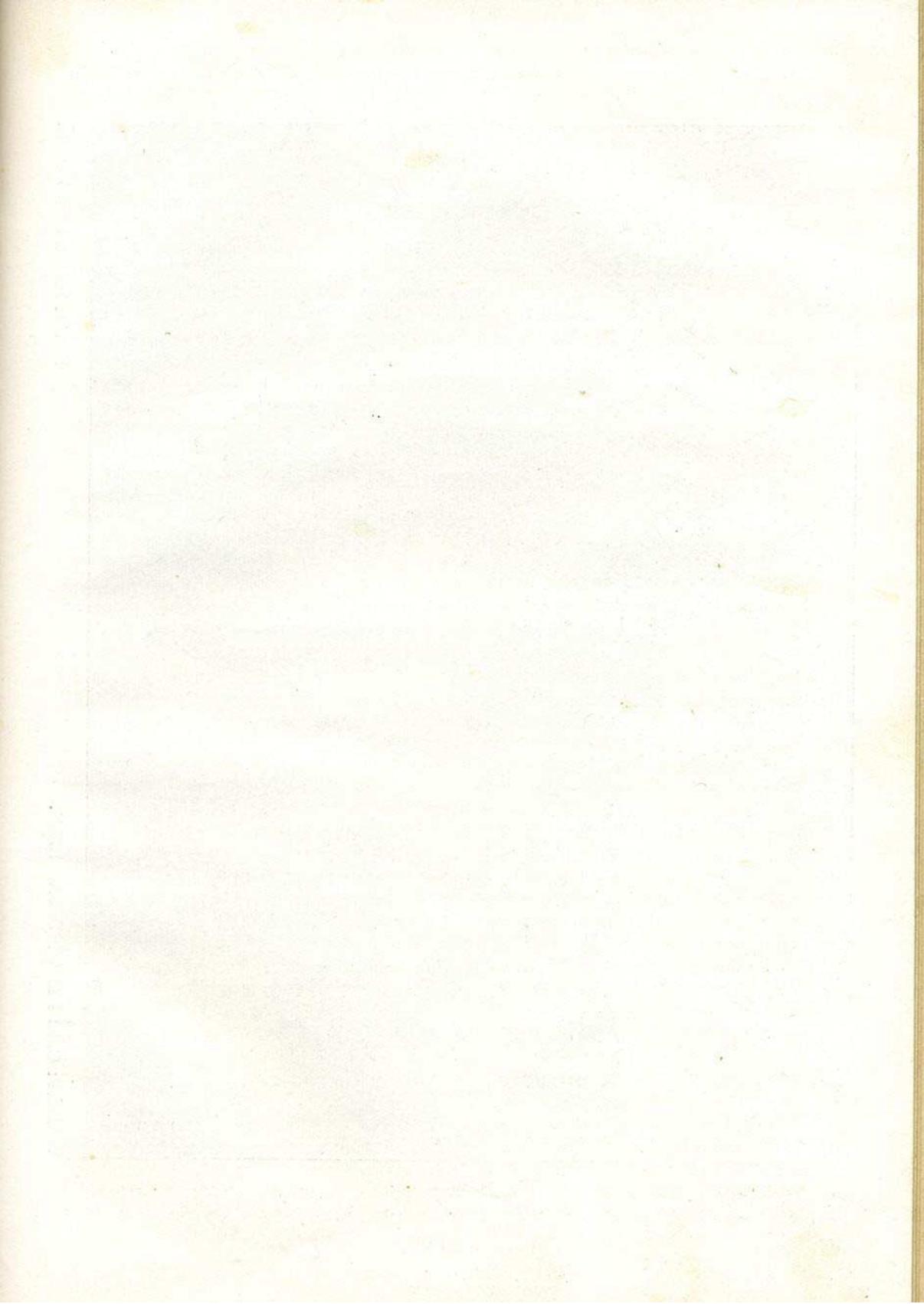

FOTO: DR. R. SIMONOVIĆ.

VELEBIT: CRNI DABAR (DESNO KIZA).

otisao u pohode nekoj rodici, da tamo prenoći i da se sutradan povrati u daleki Jasenak. A mi podasmo se lagodi i nebrigi, onako već, kako se podaju planinari poslije dugotrajnog pješačenja. Dvanaest sati gaženja tvrdoga tla i kupanja u znoju bio je dovoljan prinos fizičke agilnosti. Nitko u selu ne htjede vjerovati, da smo u jednoj turi prevalili put od Jasenka do Alana. Naravski, ja sam ga lakše prevalio, jer nisam nosio drugoga tereta do puške.

Poslije večere, koja ne bi mogla da bude bolja ni kod kuće, pridošla je i kućna čeljad, da nam prikrati časove. Razvila se prostodušna zabava, kojoj je svaki pridonosio svoje, zabava, kakva može da se doživi samo pod ladanjskim krovom među dobrim i darovitim svijetom. Ta mi došljaci bili smo senzacija za mali Alan! Rijetko kad naigre ovuda gradski čovjek. Da bude uspomena trajnija, darivali smo na koncu žensku čeljad cvjetovima runolista sa Bijelih stijena.

Idućega dana ranom zorom opet su škripale naše potkovane cipele monotonim tlom primorskoga krša. Spuštali smo se preko Marije snježne, pa mimo Klarićevca iz znatne visine (Alan leži u visini od nekih 900 m) k moru, put Senja. Gdjegod smo samo mogli, sjekli smo puteve, da još za vremena izmaknemo nesnosnom paležu sunca. Sav napor niz strmene stranputice bijaše za polovicu manji, kad su pod nogama puške modre vode našega Jadrana. S jedne izbrežine vidjela se osobito lijepo cesta, što se mota poput zmiye niz strmine i kroz vrleti od Marije snježne prema Senju, jer ste u jedan mah zagledali njenu savijaču od devet vijuga. Senja samoga ne vidite, dok mu ne dogjete gotovo na prag: tako se sakrio u svoju duboku uvalu.

Neobičan bijaše osjećaj, kad je nogu stupila na ravno tlo morske obale. Mehanički se obojica za tren ustavismo, jer ne mogosmo pravo napred. Moj drug pogledava na mene, ja na njega, sve širokim pogledima, pitajući se bez riječi: Što je to? Zatajila je sva gipkost planinarske vještine, noge drhću, koljena klecaju, stopalo ne može da nagje pravoga uporišta. Od Gorskoga kotara ovamo nogu naučena na brdo, vrlet, kosinu i strminu, nije se u prvom času mogla snaći i prilagoditi novim prilikama tla. Mi nismo od sada hodali, nego teturali zavaljujući se kao pijani s jedne noge na drugu, izgubivši osjećaj ravnoteže. Najgore je bilo na skliskim kamenitim pločama gradskih ulica, jer su ovdje noge klecale do nemoći i valjalo je paziti, kamo se stopalo polaže, da se nogu ne omakne...

U Senju smo odsjeli u kući vrijedne gospoje Marije Didolić, koju ne možemo dosta nahvaliti radi reda, čistoće i rijetke uslužnosti. Neka joj je i ovdje najbolja preporuka svakomu planinaru, koji se u Senju ustawlja, to većma, što u svojoj kući ima dosta prostorija i za veće planinarske skupine.

3. OD SENJA DO KRASNA.

Bura, senjska bura . . .

Svu noć je drmala našu kuću, tresla vratima, prozorima, bučila i fijučala, pjevala svoju strahotnu pjesmu . . . I još uvijek ne će da stane, već dalje pomamno divlja, kao da bi htjela u ruševine satrti cij grad i pod njima pokopati sve živo u jedno golemo grobište. Ljetno doba, kolovoz, a ona ruče i zavija ko hiljadu gladnih kurjaka usred ljute zime . . .

Tri sata po ponoći, još pravo ni ne sviče, a mi već podranili. Lagano se spuštamo teško natovarenim niz stepenice prastare kuće, da ne

probudimo ukućana, u portunu (avlji) potrnemo svijeće i u jedan kut odlažemo svjećnjake, što smo ih iz spaavaonica ponijeli, da se u mraku niz strme stepenice ne survamo. I još samo čas i već se čuje monotoni »tip-top« planinarskih cipela, koje glasno udaraju po tvrdom kamenom pločniku. Brzo kao lasice protisnemo se redom uzanih ulica sve hrvajući se sa odbojima bure i kao da su nas ptice prenijele, za malo već gazimo i krš prve strmine brda, ostavljajući pod nogom sneni Senj u titranju svjetla uličnih svjetiljaka . . .

Dalek je naš put preko Oltara na Krasno. Daljina ne bi ni smetala, da nema ove bure, koja je baš uprla da piri punom snagom. Na mjestima morate da se s njom otimljete za svaku stopu, za svaki kamen, što ga noge hoće da osvoji. Sad vas gurne na jednu stranu, sad na drugu, pa opet natrag i kadšto ne preostaje drugo nego s gubitkom vremena ponoviti korak, da joj otmete staro mjesto. I još vas šiba, udara nemilo po licu i rukama, štipa kao gvozdenim prstima za razgaljene grudi, ta zlosretnica sa Vratnika . . .

Veremo se. Moj drug naprvo, ja za njim, sve bez riječi. Bura je jedina, koja svojim načinom govori. U mojega druga brže ili jače noge, pa on i poodmakne, ne mogu da ga smotrim u onom kamenom moru kroz nejasno sivilo sumračja. Na časove i zaostanem od svoje volje, da odahнем, da ulovim više zraka, jer staza, kojom se uspinjemo, i nije staza; ja je barem ne vidim i jedva čekam da svane, da dan zabijeli, da vidim, kud se to penjem, kamo se pomicem.

Konačno je i svanulo. Znam, gore na vrhu Trbušnjaka, kad smo prolazili nuz jedan više stotina metara dugački kameni zid, nuz jednu redinu naslaganih gròmila, kojima je nečija težačka ruka ogradiila i tako od bure zaštitala neki kržljavi šumarak — eto tu nas je sreo dan i kroz buru pozdravio prvi, jedva čujni i još sneni glas ptice s amotnice (Saxicola). Sletila je od nekud na gromaču, pa stala cvrčati: pr, pr, pr!

Sa svanućem dana svanula je pred nama i sva strahota krške goleti, koja se sterala u nedogled. Sad smo s desne ruke u daljini zagledali i more, koje se, šibano burom, bjelasalo kao skorup, a nije potrajalo dugo, barem mi se tako u hodu činilo, kad je pogled postao neopisivo veličajan, jer je prva ozraka jutarnjeg sunca crvenkastim zlatilom stala obasjavati visoke glavice i grebene otoka Krka, pa školjeve Prvić, Goli, Sv. Grgur . . .

Od Trbušnjaka okrenusmo preko Paškvanovca pa na selište Dolac. Dvije, trijadne kuće u kamenu s nešto zelenila, a oko njih vrtline, ogradjene gromačama. U vrtlinama nešto trave, korova. I tu, u toj puštoši žive ljudi i traju svoje dane. Ne možete gotovo da vjerujete očima, a ipak je tako. O čem žive, tko da ih znade — o vareniki, kupusu, krumpiru . . . o nuždi! U selištu do jedne žene i jednoga mališa nikoga. Nazvlasmo dobro jutro i zapitasmo vode, jer smo izgarali od žegje. Sami smo iz nakapnice zagrabilo kabilicom, dok je mališ prinosio golemu čašu. Voda žuta kao da je u njoj razmućena ilovača, ali što čete, grlo suho, žegja pali, morate da pijete. I tako na dušak strusite nekoliko čaša i, što je najzanimivije, žuti, mutni napitak još vam i prija. Da vam u gradu netko ovakovu vodu ponudi, i batina bi imala posla. Ali planinar podnese sve . . .

Na koncu zahvalimo na dobroti i krenemo dalje po uputi žene sve preko njenih vrtlina, preskakujući čitave redove gromača. Narodna rečenica veli, da je dobro kadšto i ženu poslušati, ali ovo »kadšto« nije ovaj put vrijedilo. Napustivši prvobitnu stazu, koja teče bočinom dugačke Ljubeške kose, mi smo zastranili nekim puteljkom, koji nas je doveo u

selište Ljubešine, ali nije dalje vodio. Da bude razočaranje veće, Ljubešine su se smjestile upravo u kutu pod najvećom strminom Ljubeške kose. Što ćemo sada? Na karti nema oznake puta, a selište pusto, nigdje nikoga... ni mačke, ni psa, ni kokoši... Zazivamo, ali se nitko ne odziva. Sve zaključano, zabravljen, a ono desetak kuća, koliko li, gleda u nas pustim zidovima, dok im mašta pridaže neki život i čeka od njih na odgovor... Ljudi se odbili preko ljeta za blagom u planine i napustili svoje domove. Ali eto tamo na malom ravnjačku u dvorištu jedne kuće nešto se pružilo. Da nije čeljadi? Doista u dubokom snu ležalo je na goloj zemlji djevojče... Hej, čuješ! — drmag i budim je ja, — kud vodi put na Oltare? Ona se trže, na pol pridigne i nešto promrsi kroz zube, pokazujući desnicom na nedaleku strminu Ljubeške kose, i opet se sva snena na uznak sruši. Jadnica, tko bi znao, kolike je brdine dan prije sprešla, noseći možda na legijima i težak teret, pa ju je umor svladao. Vidjeh, da ispod traljave haljine nema niti košulje...

Nije preostalo drugo nego pouzdati se u samoga sebe. Još smo iz jedne nakapnice nagrabili vode, hvaleći u sebi dobre ljude, što su nam ostavili kablicu, pa hajd put pod noge, sve strminom kao u nebo, a po pameti.

Pusta golet bez staze i puta, ne možete joj vrha dohvati. A ne možete drugačije ni da se penjete, ako neprestano ne mijenjate pravca usponu, ako ne idete, kako Ličani kažu, na k r i v u c, amo tamo. Pogledajte na karti, kako se u dužinu protegla ta Ljubeška kosa, pa ćete pojmiti našu planinarsku radnju, naš trnovi trud. Najmanje dva sata lutali smo krvudajući bez odregjenoga smjera po kršu drobljencu ţko divokoze ili alpinski svizci, užareni u obrazima kao crveni božuri, teško dahćući, a šibani burom, i previjajući se pod teretom uprtnica. I jedva što smo mukom prebrdili zlosretnu Ljubešku kosu, ustrmilo se pred nama novo brdo, vrletno i krševito kao i ona: Prolog. Nema druge, penji se i veri opet kosinom do vrha, a u potragi za stazom. Konačno na samoj glavici Prologa u visini od 1066 m nabasali smo, izmoreni kao lovni psi, na onu staru izgubljenu stazu. Nitko veseliji od nas. Priuštili smo sebi i malo počinka, pa opet dalje preko Čukovac vrha i Šimunove glavice čas uzlazeći čas silazeći iz ponikve u ponikvu. Neke su od njih na dnu obrasle travom i ovi travnjaci godili su oku kao zelene oaze sred kamene pustoši. U četiri vrtače zatekli smo konje, gdje pasu, a svakome klepka o vratu. Oko nogu nisu imali putila, a ni čuvara nije bilo moguće smotriti. Prepušteni sebi pasli su i skubli oskudnu travu pomicući se naprvo korak po korak, praćeni mledočnim a tugaljivim klopotom klepke. Njihovo žvakanje i zvocanje Zubima glasno se čulo. Bijaše mi čudno, što svijet prepusta marvu samoj sebi, bez nadzora, ovako daleko po strani, u kraju, kojim se kurjaci klate u čoporima. I pitao sam sebe: jesu li im one klepke o vratu zato, da ih čobani u valovitom terenu, ako se zaigiju, lakše nagiju, ili su klepke strašilo za kurjake. Očito je, da su konji bez putila za to, kako bi se od zvjerova lakše obranili.

Od Šimunove glavice dalje kao da je bura bila malo jenjala. A idaleki okoliš tamo jošte na doseg oka postajao je sve milovidniji, kad su se zazelenili izdanci Senjskoga bila: Medvedjak, Tuževačka glavica i Javorovo bilo, a pod njima u krškoj goleti dražesna selišta Tuževac i Rakita kao zeleni smaragdi proviruju iz gajeva ovisokog drveća. Na žalost selišta su iz ruke udaljena od staze, kojom se pomičemo, barem pet stotinu koračaja... Šteta, što njima ne prolazimo, jer mora da su vanredno lijepa.

Još smo preteglili pustu Lumbardu (1065 m) i stali niz strminu silaziti na Oltare. Tu sam odjednom opazio, da ostadoh sâm. Dok sam zaostajkivao, promatrajući divlju romantiku okoline, izgubio se moj drug u kršu, i to upravo nevidom. Bit će, da mu je već kao i meni bilo dosta ove vrsti planinarenja, pa je ubrzao korakom, da što prije stigne na plandište, na Oltare. Ne osvrćući se putem izgubio me je s vida kao i ja njega. Zaici se nisam mogao, jer je sada staza bila jasnija, a po njoj izmegju griča i dosta zemlje crljenice, u kojoj su se dobro vidjele njegove stope i otisci čavala od cipela. Čitav jedan sat hodao sam ovako njegovim tragom, dok nisam napokon zagledao bukov gajic i do njega nekoliko rasijanih kuća, u kojima prepoznao Oltare, pa cestu, što se preko njih mota iz sv. Jurja na Krasno.

Sve u mislima silazeći, a teško već izmoren putom i teretom, začuh na zadnjoj zavojnici glas mojega druga, koji je na travnatoj izbrežini nedaleko od gostione pod sjenatim drvećem protegnut ležao i na mene čekao. Ura je pokazivala jedan sat po podne, što znači, da smo od Senja do Oltara utrošili punih 10 sati hoda. Ali za to smo se ovdje dobro odštetili i počinkom i okrijepom. U birtašice Ane Samardžije našlo se dosta vode, dobra vina, a nije manjkalo ni janjetine ni kozletine na ražnju.

Osim birtije ima na Oltarima još samo škola, pa neka skladišta, što li? Pred birtijom je stjecište svih kirijaša, što prolaze ovuda iz Like k moru i obratno iz Primorja put Krasna. Napose je promet drvom i drvenom gragjom velik. Na hiljade muha zvrnda i zuji tu oko konja i konj-skih krkalina, pa njihovo napastovanje dozlogrgnuje i putniku preko svake mjere.

Na Oltarima čuli smo od svijeta svu silu jadikovka o vukovima. Vukova je bilo od uvijek gore u Lici, ali ih nije bilo po primorju, a sada ih ima i ovdje na čopore. Svi tvrde, da je tako od vremena rata. Prije rata nije bilo vukova na Oltarima i mogli ste cijelu noć ostaviti blago vani, a sad ga ne smijete ostaviti bez čobana ni u pol bijela dana. Zanimiva je izjava jednoga lugara, koji je iskazao, da ovi vukovi nisu oni lički veliki vukovi nego »mali dalmatinski«, koji stoje izmegju forme lisice i psa: niti je pas, niti lisica, već oboje skupa. Izvan svake je dvojbe, da se ovdje radi o dalmatinskom čagliju (*Canis aureus*), koji je doista prelazni oblik izmegju vuka i lisice. Lugareva tvrdnja, da su ovi »mali vukovi« izbjegli za vrijeme rata sa dalmatinskih školjeva i rasijali se kojekuda po kopnu, ne može da bude daleko od istine.*

Na Oltarima možete čuti svaku noć, gdje se krije (tule). Ana Samardžija tužila se, da su joj vukovi poklali već više glava ovaca i da joj pobere sve pse.

Nikome od planinara ne bih preporučio vratolomni put, kojim smo se mi ispeli na Oltare. Jedva se isplati radi nekoliko lijepih vidika onako trapiti tijelo. Lagodnije i prije dolazi se na Oltare cestom iz Sv. Jurja preko Biljevine.

Nastavak puta od Oltara do Krasna nije drugo nego šetnja cestom kroz bukovu i jelovu šumu predivne Krasanske dulibe. I mi smo tom cestom krenuli poslije izdašnoga otpočinka. Da se ovaj put prevali, ne treba više od dva sata hoda. Za svoje tegobe i napore bijasmo bogato odšteni rijetkim prirodnim krasotama Krasanskog polja i njegove okoline.

* Čagalj je zadnjih decenija u dva maha ubijen u Slavoniji. Jedan primjerak čuva se u šumarskom, drugi u zoologiskom muzeju u Zagrebu.

U Krasnu smo odsjeli kod staroga znanca trgovca i gostioničara Blaža Vukelića.

Na Krasanskom polju leži rasijano više selišta, koja se zovu po plemenima Glavaši, Vukelići, Samardžije, Aniči, Devčići, Lemići, Modrići, Ivetići, Jankovići, Adžići i Dujmešići, a ima i selište Krasno, ali se i sva spomenuta selišta nazivaju skupnim imenom Krasno. Broj žitelja ovih selišta iznosi oko 1500. U Krasnu je župa, pučka škola oružnička postaja, državna šumarija i kotarska šumarija imovne općine otočke.

Krasno se smjestilo u prostranoj krškoj kotlini, okruženo sa svih strana planinama Senjskog bila, Velebita i Nadžak bila. U zaleđu Krasna močno se ističe Kećina greda (1318 m), na istoku Ilijina greda (1035 m).

Od selišta je planinaru najmilija Samardžija, jer leži najzgodnije za izlete na vrhove Sjevernoga Velebita (Snježnjak, Plješivica, Zavižan, Mali i Veliki Rajinac). Kad Samardžije se odvaja cesta, što vodi preko Apatišanske i Lomske dulibe u Štirovaču, odakle se možete opet uspeti na Šatorinu, Kozjak, pa Vratarske, Hajdučke i Begovačke kukove.

Krasno leži 700 m nad morem. U golemom kontrastu prema plodnoj Krasanskoj poljani ističe se golet krša Miletinca, što se rasegnuo kao sivo kameni more na dalekom prostoru sa sjeverne strane u zaleđu selištā. Oskudna zelen ukrasila je tu i tamo ovu pustu golet. Iz šká rova kršja probilo se po koje stabalce ili grmečak: bukvica, kupina, ljeska, a upravo vas iznenagjuje mjestimice napadna množina zelenoga kukurijeka. Da vas sjeta ne zahvati, istrčat će pred vas ljepušna gušterica zidarića (*Lacerta muralis*), a zna tu uzletjeti i cvrkutnuti i koja samotna ptičica, stanovnica i ljubiteljica griča: bjeloguba (*Saxicola oenanthe*) ili gredarica (*Ruticilla titys*). U Miletincu se nalazi i najveća bezdanica onoga kraja, koju zovu Križ-Kamenica. Pričali mi, da se u ovu bezdanicu nekom zgodom survao jedan vol. Muhe su ga grizle, pa se ustrkao i tako naletio u propast.

Ovakvih bezdanica imade u okolini Krasna više. Jenda je kod sela Vukelići, dvije su uz cestu povrh sela Aniči, jedna s malim, druga s velikim »vratima«, i ovu potonju zovu dimnjaca. Imala velika bezdanica i u nedalekoj šumi Palježu, u koju bacaju krepano blago. U nekim bezdanicama legu se golubovi pećinari (*Columba livia*), i ove bezdanice zovu se golubnjače.

Po planinama oko Krasna imade dakako svakojake divljači i zvjerova, od kojih su najviše u ustima puka vuk i medjed. Kad bi čovjek sjeo i popisao sve, što o tim zvjerovima čuje, izašla bi čitava zanimiva knjiga.

Krasnari razlikuju osobitu pasminu vukova, koju zovu srnari, jer da tuk u samo srne. Vukovi imadu povrh Krasna i svoj stalan prelaz, kojim prelaze iz Like u Primorje i obratno. Za ovaj prelaz zna svako čeljade, pa su ga i nama pokazivali.

Po pričanju Krasnara ima medjeda po svim tamošnjim planinama. Imenito u Ilijinoj gredi, Nadžak bilu, Pločanicama, Snježnjaku, a najviše u Rájincu.

Krasnari me uvjeravalu, da u onoj okolini nije teško dočekati medjeda, jer on ima svoje stalne prelaze. Ako je snijeg malen, najbolje je čekati u Krasanskoj dulibi na cesti, što se spušta preko Oltara u Krasno, jer tuj medjadi stalno prelaze iz Snježnjaka (1610 m) u Jelovac (1145 m). U ljetno doba najradije se zadržavaju u Paljevini radi obilja jagoda i mlinja.

Kad ljudi kriju i noćivaju po šumama, često se dešava, da im medo razdere vola ili konja. U prvo vrijeme, dok su šume bile bliže selu, znao je on noću zaći u kukuruz, proso, helđu i pšenicu te sve povaljati. Vola, kravu ili drugu ubijenu žrtvu medo zakopa i zaruši kladama.

Krasnari jedu medjedovo meso, ali tvrde, da zaudara zemljom.

Stariji ljudi znat će vam koju pričati i o risu, kojemu se zatro trag, ali ga je nekad bilo u Jezerima.

Od ptica poznadu Krasnari samo malo vrsta: kosovicu, žutelicu, carića, ševu, svraku, vranu, gavrana, krešalicu, bjeloguzu, vrepca, žunu, djetlića, goluba pećinara, grlicu, kukavicu, orebicu, gorskoga pijevca i još neke običnije vrste. Neke ptice grabljivice dobije osobita imena: kokoš-lovac (*Astur palumbarius*), piljūžina (*Buteo buteo*), bukoc (*Bubo bubo*) itd.

Po krasanskom kršu ima i plazavaca (guštera i zmija). Zelembaća se boje kao žive vatre, jer misle, da je otrovan. Od zmija poznadu plavušku (*Tropidonotus natrix*), crvenku (*Coluber leopardinus*) i otrovnu pepelušu ili šarulju (*Vipera ammodytes*), u koje je »uvor« na glavi, a peče koška tulje po tijelu.

Žive vode u onom kraju nema, svu potrebu pučanstva namiruju nakapnice. U ljetno doba za dugotrajne suše znadu nakapnice presušiti. Onda se odlazi u planinu do jama snježnica, iz kojih se vadi snijeg i topi kod vatre, pa se mjesto vode ka pnicu piće voda snježnica. Kažu, da ima u nekim jamama snježnicama i »modroga« leda. Kad pritisne velika suša, nitko od Krasnara u šumama ne puši od bojazni, da ne uzrokuje paleža. Mnoga je šuma ljeti već tako izgorjela.

Krasnari se bave ponešto ratarstvom, ali najviše njih ide na kiriju, bave se prevozom drva i drvene gragje iz nutrašnjosti Like k moru. Kirijski promet u Krasnu vrlo je velik. Prevozi se danju i noću. Pa i za najtamnijih noći čuje se zvezet lanaca, škripa i drndanje teških kolesa po tvrdoj krševitoj cesti, koja je od kolotečina sva razrovana. Mnogi Krasnari su i šumski radnici, pa kao takovi odilaze i u daleke strane.

Od domaće stoke nema na Krasnu ni mula ni magaraca ni koza. Krasnari imadu prekrasnu i jaku pasminu konja, koji im služe za kiriju, ali imadu i ustrajne male konje bušake, kojima se služe za prenos tereta iz planina, po kojima nema kolnih puteva. Konjče prenosi iz planine drva, sijeno i t. d. baš kao u Podgorju velebitskom mula ili magare. Tko neima konja, tegli sām, a žene su one jadnici, koje na legijima prenose teške terete iz planina. Od stoke glavna je dakako ovca; krave su im sitne buše. Glavne košanice i paskule Krasnara nalaze se povrh Nadžak bila na Jezerima, gdje čete naći i po koji usamljen pastirski »stan« (*Alphütte*).

Klima je na Krasnu oštra. Kad god je kod Senja bure, i ovdje se osjeća. Radi znatne visine položaja ne može na Krasnu da dozrije ni šljiva ni kukuruz, ali se kukuruz ipak sije, jer je mlada kukuruzovina (batvo sa »perima«) izvrsna hrana za stoku.

Čist, balzamički planinski zrak proniće do dubina pluća i čovjek je ovdje uvijek spremjan da jede kogorjanin vuk. Za čudo Krasnari nisu baš osobito zdravi ljudi, vidjeti je mnogo slabunjava svijeta.

Tri dana bázali smo krasanskom okolicom, svaki za svojim studijem. Megju inim posjetili smo više bezdanica i prešvrljali sav krš Miletinac. Moj drug tvrdio je, da je pred više godina u Miletincu naišao na primorsku kadulju (*Salvia officinalis*), pa smo bili upeli sve sile, da je ovdje uberemo. Na žalost ovaj floristički izlet nije uspio. Činjenica je,

da i fauna krasanska ima neke mediteranske tipove, koji pobuguju pažnju stručnjaka.

Mene veže na Miletinac neobična uspomena. Verući se neke godine po tom kršu iza kiše u potrazi za puževima, zapadnem u jedan škâr (puklinu u kamenu) i stanem kupiti klauzilje (vrstu sitnih pužića). Odjednom zagledam, gdje iz zemlje crljence proviruje nešto blistavo, sjajno... Kopam i otkopam na svoje čudo čitavu pregršt niklastoga novca u komadima po 10 i 20 filira... Tko zna, čiji su bili ti novci i tko ih je bio ovamo spremio?! Ovako sam ja u Miletincu doživio u nekoj formi priču o »zakopanom blagu« . . .

(Nastavit će se).

VELIKA KAPELA KAO GORJE ZA PRIJELAZ.

DR. I. KRAJAČ.

JASTREBARSKO.

Područje gorskog sklopa Vel. Kapele ograničuju: sa zapada Jadran-sko more, sa sjevera po prilici Lujzinska (Ludovicejska) cesta, te sa zapada i juga Josefinska cesta Karlovac-Jezerane-Zuta Lokva-Senj.

Glavno njeno bilo i pokrajne kose su duguljaste i više manje paralelne sa morskom obalom, dakle se razvijaju u pravcu od sjevero-zapada prema jugo-istoku, kulminirajući u hrptu Bijelolasice 1533 m, sa vrlo prostranim razgledom.

Na tom području polazeći sa zapada prema istoku dolaze za planinare u obzir ovi vrhovi.

- a) Medvjedjak 1027 m, ishodište sa želj. postaje Lič;
- b) Viševica 1428 m, ishodište sa želj. postaje Lič Potkobiljak (selo 726 m);
- c) Bitoraj 1385 m, ishodište sa želj. postaje Vrata;
- d) Samarske Stijene, najviši sjeverni vrh 1302 m, ishodište želj. postaja Lokve 804 m ili želj. postaja Sušica;
- e) Bijele Stijene, najviši južni torannj 1335 m, ishodište isto kao i za Samarske Stijene;
- f) Bjelolasica, najviši sjeverni vrh 1533, sa istim ishodištem kao i za Samarske Stijene;
- g) Klek 1182 m, sa ishodištem želj. postaja Ogulin (323 m).

Područje Velike Kapele koje leži južno od željezničke pruge Zagreb—Bakar služi planinarski i kao prijelaz sa postaja ove željeznice k moru i dalje prema Velebitu.

U većini slučajeva dade se uspon na imenovane vrhunce spojiti sa prijelazom na more.

Medju prijelazima ima izgradjenih cesta:

Tako a) sa postaje Plase u Kraljevcu (13.5 km) i b) sa iste postaje preko sela Križića (7.7 km) na Sušak (27.4 km), te c) sa iste postaje Plase preko Križića mimo Drivenika i Podsoplja kroz Vinodol u Crikvenicu i primorskom cestom u Selce, ili preko Triblja, Belgrada, Grižana i Bribira u Novi (potonje 29.8 km).

Planinarski je važna cesta zvana Rudolfova od Ogulina (kratica, kao za uspon na Klek) južno ispod Kleka, na selo Jasenak pa južno (kratica) ispod Vel. Javornice (1375 m), vijugajući prema jugu na Stalak i dalje, pa opet prema sjeveru mimo Mošunja na Banska Vrata (1033 m) spuštajući se tada prema jugu na Brezje, Pleteno Krasnicu, pa mimo sela Ledenice u Novi na moru, ukupno 73 km, sa odvojkom od Ledenica prema

Klijenovici (Kalanji) na cesti Novi-Senj. Velika kratica moguća je: od kote 964 na cesti izmedju Stalka i Mošunja pa ostavivši cestu zapadnim pravcem putem južno od kote 1022 na Pleteno (eventualno i Brežje) opet na cestu. Na toj cesti stoje cestarski stanovi na ovim točkama: Sovenica pod istoimenim brijegom (850 m), ublizini izvor — voda; Žnidovac oko 677 m, u blizini istoimeno vrelo i cisterna: Tisovac 685 m, sa bunarom; selo Jasenak 24.6 km udaljeno cestom od Ogulina! Javornica sa bunarom istočno pod Vel. Javornicom 1375 m, koja je jugo-istočni nastavak kose Bijelih Stijena; Stalak sa bunarom sjevero-zapadno pod istoimenim brijegom 1126 m; cestarski i lugarski stan pod istim krovom sa gostionom, a nasuprot jedna mala drvena kuća 989 m sa bunarom. Zatim dolazi par kuća i gostiona u Brezju oko 791 m, a udaljena od Jasenka 32.3 klm, zatim zaselak Pleteno uz cestu sa vrelom udaljen 3.1 km od Brezja, pa seoce Krasnica uadljeno 1.7 km od Pletena i končano cestom za 11.3 km Novi.

Od čisto planinarskih prijelaza valja napomenuti poznate prijelaze:

1. Sa željez. postaje Plase prečacem u Bakar odnosno Kraljevicu;
2. sa željez. postaje Lič istočno mimo Medvjedjaka ili preko Medvjedjaka u Vinodol i preko njega u Crikvenicu ili Novi.
3. Sa željez. postaje Lič-Potkobiljak zapadno pod Viševicom ili i preko Viševice na Lučkovo u Vinodol, pa istočno od Vjeternjaka (887 m) kroz južni Vinodol u Novi ili sjeverno i zapadno od Vjeternjaka preko Vinodola u Crikvenicu odnosno Selce. Potonja dva prelaza opisana su u Vodiću V. kojega je izdalo HPD pod naslovom: Gorski Kotar 2. od J. Pascarića.

Sve ove prijelaze će valjati što prije sigurno markirati. To bi bila dužnost naših primorskih pordužnica.

Sa ovim prijelazima smatralo se je redovno da su planinarski prijelazi na more preko Vel. Kapele iscrpljeni.

Medutim takvi prijelazi opstoje, samo ih do sada nisu upotrebljavali naši planinari nego samo domaće pučanstvo. Nešto su duži nego spreda pomenuti i traže jedno noćenje.

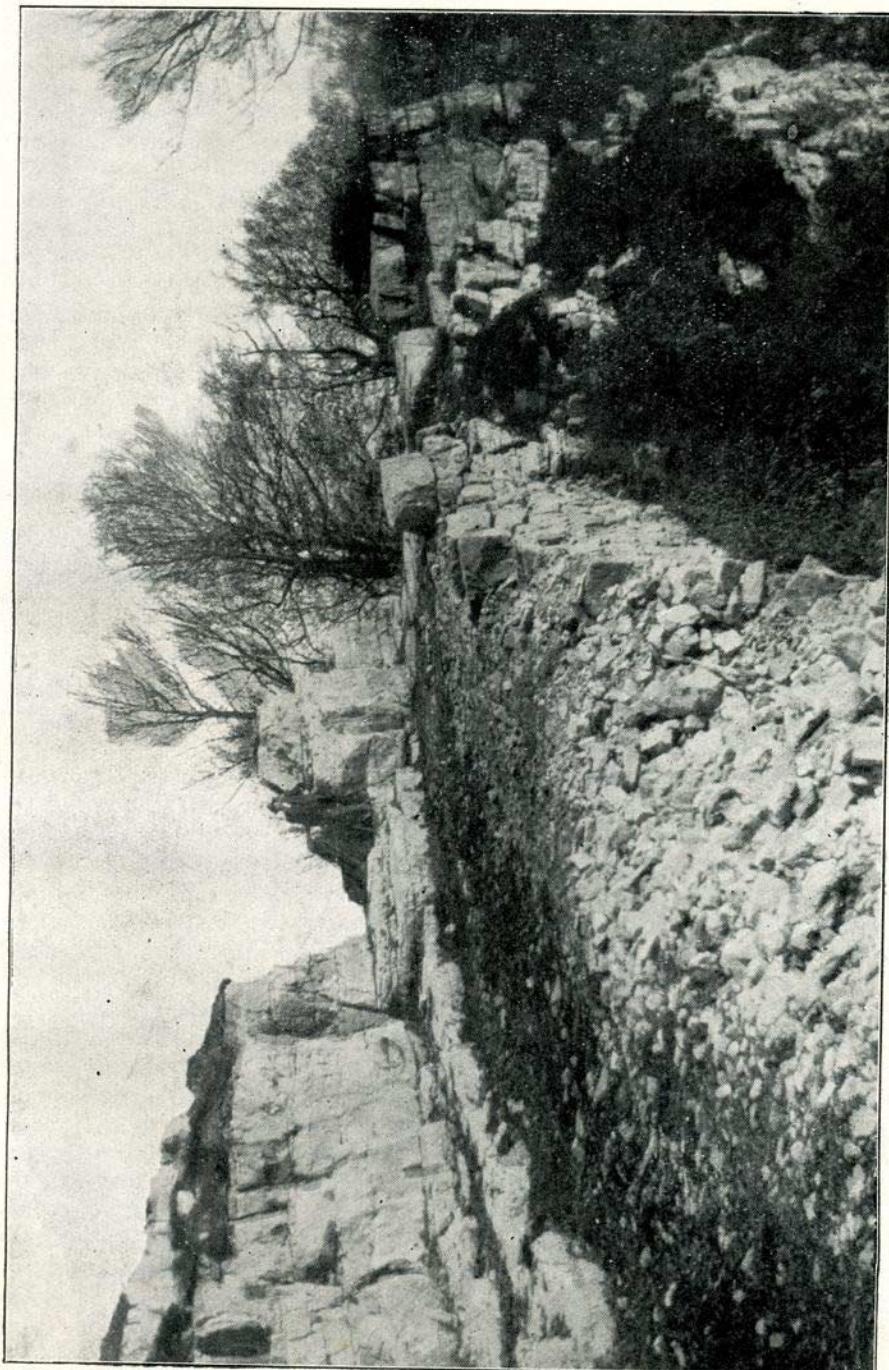
4. Takav dosada neupotrebljavani planinarski prijelaz je onaj sa željez. postaje Lokve u Novi. Pretpostavljaće noćenje u Mrkoplju (824 m), oko 9 km od željez. postaje Lokve, ili Tuku (878 m) iza Mrkopļja. Taj prijelaz kreće cestom u selo Tuk, od Tuka u južnom pravcu kraticom istočnim obroncima Maj-Vrha 1269 m zapadno pod Jakinom Kosom, istočno uz Maševo spustivši se u Široku Dragu, dalje u južnom pravcu na Mošunje (stablja su zatesana uz put u ime označe i na jednoj zatesini je plavom olovkom napisano da put vodi u Mošunje) ili na Banska Vrata (kraće) na cesti Ogulin—Novi i dalje, u oba slučaja cestom odnosno njenim kraticama u Novi.

5. Varijanta tog prijelaza jest sa željez. postaje Sušice poznatim (označenim) putem u selo Begovo Razdolje (1090 m), gdje će valjati noćiti. Odatle preko južne kose nad selom (zadnji najsjeverniji hrbat Samara) putem kroz vispoljanu do ceste prema Jasenku na Matić Poljani, pa prešavši odmah tu cestu putem kratko južnim pravcem zatim zapadnim pravcem južno ispod Jakine Kose mimo jedne gorske košanice jugo-istočno od Maj-Vrh, te istim pravcem dalje kako je neposredno pod 4. opisano.

6. Prijelaz na Senj sa polaznih željez. postaja Lokve i Sušica pretpo-

FOTO: J. POLJAK.

GORSKI KOTAR: MEDVEDA VRATA.

CCV. I. HANDBOOK OF THEATRE

stavlja noćenje u Mrkopolju, Tuku ili Begovom Razdolju. Dalje se put nastavlja kao pod 4. i 5. U Senj je moguće saći:

a) kao pod 4. na Banska Vrata pa odvojkom ceste kroz selo Ledenice na Kljenovicu (Kalanj) na obalnoj cesti Novi—Senj i dalje cestom u Senj.

b) Kao pod 4. do Mošunja cestom u južnom pravcu (dakle natrag prema Ogulinu) do odvojka šumske ceste na desno (kod kote 987), pa šumskom cestom i dalje (pred štokom 799) šumskim putem uvijek u južnom pravcu preko kote 932, preko sedla Kolovratskih Stijena (najviši južni vrh 1091 m) na zaselke Pavličeviće, Javorje, Bukovac, Filipoviće. Tu se put dijeli. Može se okrenuti istočnije na Alan pa zapadno paralelno pod kosom Alinog Bila (1120 m) kod Majke Božje Sniježne (nešto ispod 769 m), uhvatiti Krivoputsku cestu preko Klarićevca za Senj, te ju skratiti prečacima pred Klarićevcem i od Klarićevca prema Senju bilo kamenom dolinom zapadno pod cestom, bilo skraćujući serpentine ceste plantažom nad cestom. Drugi kraći odvojak ide zapadnije (moru bliže) niže pod Alonom na Pekin Dolac, pa mimo Kosove Buljme hvata istu cestu Kriviput-Senj na sjevernom zavodu ceste pred Klarićevcem i dalje nastavlja do Senja cestom ili kraticama kao i prvi odvojak. Pred zaselkom Pavličevići ovdaja se put na desno zapadno, pa se spušta uz Drinjak k Kalanju na cestu Senj—Novi omogućujući time prelaz cestom u Novi.

U glavnom će radi konfiguracije tla Mošunje služiti kao posljednje ishodište za prijelaz na Novi (kao pod 4.), a Stalak kao posljednje ishodište za prijelaz na Senj. (Vidi 7. napose c).

7. Prijelaz u Senj sa polaznih željez. stanica: (Lokve) Sušica i Ogulin prepostavljajući posljednje noćenje na Stalku na cesti Ogulin—Novi:

a) Iz Ogulina cestom odnosno kraticama južno mimo Kleka na Jasenkę pa kraticom istočno južno mimo Male Javornice na cestu i njome (u pravcu prema Novome) na Stalak. Dalje kao pod d).

b) Sa željez. postaje Lokve ili Sušice do Mrkoplja, Tuka odnosno Begova Razdolja odatle na cestu prema Jasenkou pa preko Matić Poljane do Begove Staze. Tu se mogu upotrebiti razni putevi. Najbliži bi bio: kod trinaestog kilometra ceste (kod dvaju stojecih i jednog srušenog starog javora) nogostupom izmedju Bijelih i Samarskih Stijena u južnom pravcu zatim istočno šumskom cestom do kote 1062, a onda južnim pravcem kroz Crnu Dragu na Stalak na cesti Ogulin—Senj (od ceste do ceste oko 10 km). Staza jošte nije bojom označena, pak je pogibelj da se zamijeni, pravac puta.

Rečeni nogostup izmedju Bijelih i Samarskih Stijena može se nastaviti i zapadno šumskim kolnikom u dva pravca na Mošunje čime je opisanim pravcem omogućen i prijelaz na Novi.

Daljnji prijelaz jest: dalje Begovom Stazom i cestom do sjeveroistočno pod vrh Previja 1221 m. Tu se šumskim kolnikom ostavlja cestu na desno i ide do pod sam vrh Previju sa sjevera, gdje se nastavlja nogostup koji vodi u južnom pravcu hvatajući šumski kolnik koji izilazi na cestu Ogulin—Novi pred Stalkom. Tko se ovim prijelazom služi taj će — ako polazi iz Begova Razdolja — skratiti put za 3 km, ako iz Begovog Razdolja podje označenim putem preko Duge, Okrugljice, Vrbovske Poljane i Rapavice pa sidje na cestu u Begovoj Stazi pred četrnaestim kilometrom (označeni prilaz za Bijele Stijene), a dalje nastavi kako je opisano.

Najduži ali i najsigurniji sa manje uspona nego predidući je put, koji se nastavlja cestom po Begovoj Stazi sve do ceste Ogulin—Novi ispod Ja-

senka pa se nastavlja cestom prema Stalku upotrebiti opisanu kraticu pod Malom Javornicom, a dalje cestom do Stalka.

c) Iz Stalka može se idući u pravcu prema Novom nakon nešto ispod jednog kilometra cestom na lijevo ostaviti cestu i poći šumskim kolnikom u jugozapadnom pravcu, koji nakon 4 kilometra hvata na koti 932 šumski put opisan pod 6 b) pred sedlom Kolovratskih Stijena. Put od Stalka pa do Majke Božje Sniježne nad Senjom ovim pravcem iznosi oko nepotpunih 23 km, dakle do Senja upotrebiti od Klarićevca prečace oko 30 i pol km, a zapadnjim moru bližim odvojkom je od Mošunja do krivoputske ceste na zavodu pred Klarićevcem nešto ispod 22 km ili do Senja upotrebiti pod Klarićevcem prečace oko nepotpunih 29 km. Zapadniji moru bliži odvojak omogućuje osim toga (za slučaj noći ma da je dalje) silaz k moru na cesti Novi—Senj i to: sa Kosove Buljme Vrataruše i pod Oštrom glavicom.

d) Oko 2 km južnije od Stalka pod kotom 984 odvaja se lijevo sigurni kolnik, koji u lagano jugoistočnom pravcu šumom vodi zapadno pod Vodički vrh, 994 m, (istočno u blizini vrelo) nastavljajući se, zatim u jugozapadnom pravcu obilazi sa sjevera i zapada Alino Bilo 1120 m, te se spušta u južnom pravcu k Majci Božoj Sniježnoj, oko 769 m. Dalje u Senj krivoputskom cestom, odnosno pred i iza Klarićevca kraticama, kako je naveedno pod 6. Ovaj šumski put od ceste pod Stalkom pa do ceste kod Majke Božje nad Senjom ima oko 22.8 km. Od Majke Božje Sniježne do Senja upotrebiti prečace ima oko 7 i pol km. Ukupno dakle prelaz Stalak—Senj nešto ispod 29.8 km.

Dakako da je sa ovim prijelazima moguće spojiti i sve uspone na vrhove koji se uz put nalaze.

Specialne karte 1:75.000 ovog područja jesu:

1. Zona 24 Kol XI. za Medvjedjak, Viševicu, Bitoraj, Lokve.
2. Zona 24 Kol. XII. za Šušice, Mrkopalj, Begovo Razdolje, Bjelolasicu.
3. Zona 25 Kol. XII. za Bijele Stijene i prijelaz u Senj.

U neposrednoj budućnosti valjat će glavne prijelaze u sklopu Velike Kapele dobro označiti, da se planinar može na markacije potpuno zanesti.

Od ovih potonjih prijelaza valjat će što prije dati označiti najkraći prijelaz Mrkopalj odnosno Begovo Razdolje—Novi. Zatim valja markirati nogostup od Begove Staze izmedju Samarskih i Bijelih Stijena sa najkraćim prijelazima od njega na Mošunje (radi Novog) i Stalak (radi Senja) odnosno izravno na prijelaz za Senj južnije od ceste Ogulin—Novi.

Nadalje valjat će markirati put sa ceste pod Begovom Stazom mimo Previje i Vel. Javornice na Stalak i sa tog puta odvojak od Previje do južnog najvišeg tornja Bijelih Stijena 1335 m. Nadalje od Stalka i Mošunja najkraći prilaz na put preko sedla Kolovratskih Stijena za Senj sa oba njegova odvojka na Klarićevac i Majku Božju Sniježnu nad Senjem potonji napose i radi eventualnog noćenja u Krivom putu, pa radi uspona na Zavid 1087 m, Crni Vrh 1133 m i Alino Bilo 1120 m. U Krivom putu ima više gostonica gdje se može konačiti; medju inim kod Marka Filipovića i Braće Tomljenović.

Konačno valja markirati istočniji put iz Stalka šumom mimo Vodičkog Vrha, Alinog Bila, na Majku Božju Sniježnu nad Senjom. Tim markacijama bi bili što se puteva tiče glavni prijelazi na Novi-Senj (prema Velebitu) planinarski otvoreni. Markaciju bi imali obaviti lugari odnosnog područja, kojima je terenski detalj najbolje poznat što je važno radi kra-

tica. Pretpostava jest: da se ishodi sigurna mogućnost noćenja za planinare u drž. kućama barem na Stalku i Mošunju.

U cijelom području Vel. Kapele — izuzevši možda već gotovu kolibu pod Viševicom — najpotrebnija je jedna za početak makar mala koliba u području Bijelih Stijena. Usponi na sve ostale vrhove gorskog sklopa Vel. Kapele, uključivši Bjelolasicu, mogu se lako poduzeti u jednom danu iz stalnih ljudskih naselja. Jedino do Bijelih Stijena je put sa svake strane dugotrajan i naporan tako te ne preostaje ni iz daleka vremena da se na dan uspona jošte pregleda cijelo gorsko bilo Bijelih Stijena, koje pruža tliko zanimivosti, raznoličnosti, te množinu tornjeva i stijena za penjanje i fotografiranje. Mimo toga koliba u području Bijelih Stijena služila bi izvrsnoj uporištem za gorske prijelaze prema Senju i Novome, a otvorila bi planinarski i Samarske Stijene. Crtu Begovo Razdolje—Bijele Stijene—Senj—Velebit ima u našem planinarstvu budućnost. Njena važnost bi sama po sebi znatno poskočila onim časom kada bi upravna općina Mrkopalj sa preko 4000 žitelja uz cestu ishodila automobilnu vezu prema potrebi i do Begova Razdolja za putnike i poštu k vlakovima na stanicu 'Lokve. Tako auto bi ljeti vjerojatno uvijek imao dosta putnika. Zimi za slučaj ako bi se razvio zimski šport. Za zimski šport, napose ski vožnju, nijedna bliža okolica nije tako podesna kako Begovo Razdolje nešto ispod 1090 m, pa i sam Mrkopalj, 824 m, i Tuk, 878 m. Iz Mrkopljia su u neposrednoj blizini južno gole košanice Celinbaša, 1085 m.

Iz Begova Razdolja su na sve strane položite gorske košanice, a krasan uspon na skima popreko preko Matić Peljane na Maj Vrh 1269 m sa krasnim zimskim vidikom i lijepom ski-vožnjom po južnom hrptu sve do Maševa. Za veći promet je dakako pretpostava osim dobre veze jošte i jedan makar za početak i mali planinski hotel na mjestu nedaleko izvor vode pod Samarom.

Toliki u Zagrebu traže zimi i ljeti: srednji »Höhenluft« i za nj go-dimice troše veliki novac. Mi ga imamo blizu i u najboljem izdanju samo bi trebalo bolja saobraćajna veza, te nešto poduzetnosti i kapitala, da se uloži u gradnju malog planinskog hotela.

JEDAN NEUSPJELI USPON.

MARIJANA HENEBERGOVA.

ZAGREB.

Čitav je dan, dok smo se vozili željeznicom prema Jesenicama, padala sitna kiša. Oblaci su visjeli posve nisko, tako da su branili svaki pogled u daljinu. Nije bilo nade, da će se razvedriti. Vjetra nije bilo ni otkuda, magle su se lijeno vrzle obzorjem, bez određenoga smjera.

Ali mi nismo ni na čas odustajali od svoje nakane, da idemo u planine. Naš je cilj bio uspon na Kepu sa Golice, što je za lijepoga vremena krasna tura.

Monotonu su drndala kolesa na tračnicama, monotonu su se izmjenjivale stanice, smještene u dolini Save, što je od Kranja dalje, postajala sve višom i tijesnijom. A kad su se na čas rastrgle magle oko planina, velika je radost prekinula monotoniju sivoga dana: nad maglama su u suncu sjali vrhunci posuti mladim, netaknutim snijegom!

No skoro su se magle spustile još niže, a tragovi su sitnih kapljica sve jače zamutili stakla na vagonskim prozorima.

U Jasenicama smo izašli i odmah krenuli cestom dalje. Kiša nas nije mnogo smetala. Ugodno je bilo nakon dosadne vožnje udisati svježi, oštri gorski zrak i brzim hodom grijati utrnule udove.

Bilo je oko drugoga sata popodne, na konak smo htjeli stići na doju planinarsku kuću na Golici.

Koracali smo širokom cestom, što se polagano uspinjala u velikim zavojima. Lijevo se i desno prostirala rijetka šumica, prekidana velikim livadama, što su opet bile obrubljene mekanom, tamnom crnogoricom. Kiša je padala sve ustrajnije, cesta je bila razmočena i blatna, no zrak je bio pun vlažnoga i svježeg mirisa.

Mirisalo je mokra zemlja, što se budila u prvom proljeću, mirisalo je sočno zelenilo rijetkih bukava i visoke, mekane trave, mirisalo je tisuću cvjetaka, svojim sagnutim glavicama, teškim od kiše.

Što smo se više uspinjali, to je flora bivala bogatijom i ljepšom. Narcise, što su isprva tek tu i тамо bojavljivo nagnjale bijele vjenčice, počele su da rese čitave proplanke. A doskora, kad smo stigli do prostranih livada na položitim obroncima, ugledali smo tisuće bijelih krunica, tisuce mirisnih vjenčića, što su se, čisti i netaknuti, pokorno nagnuli pod dugotrajnom, tihom kišom. Zrak je bio zasićen divnim mirisom, čija se opoštost gubila pod zamasima svježega vjetra. Ali pogled se nije zaustavljao na prvima cvjetovima, letio je sve dalje, tamo, gdje se više nije moglo razabirati pojedine čaške i vjenčice, već se čitava livada činila golemlim krasnim i mirisnim sagom, izvezenim stotinama srebrnih zvjezdica. I taj se sag sterao sve dalje, podavajući se mekanim oblicima obronaka, da se napokon izgubi pod štuljivim granjem mrkih omorika.

Da prekinu jednoličnost toga bijelog uzorka, ranunkuli su u hrpama dizali svoje žute, gurbate glavice, slične malenim ružama, dok se mjestimice sva livada plavila od jasne, nebeske boje krupnih potočnica. U nižoj su travi bili rasijani ljubičasti jaglaci, sa sitnim, cijeliranim cvijećem na tananim stabljikama. Tek gdje-gdje zamjenivali bi ih žuti, jači i krupniji jaglaci.

Kad smo ostavili za sobom planinu Sv. Križ, šuma je postajala sve jačom. Sa zelenoga su bukovog lišća padale krupne kaplje; na mjestima je, sa sjevera otvorenim, šumio jak vjetar u gustim krošnjama. Uz svjetlo se lišće grabra i bukve sve češće stala isticati visoka, ravna stabla crnogorce. A magla se spuštalila niže i niže. Već se vukla dubokim prodolima, već se stala provlačiti gustom šumom i svojim lakinim velom zastirati daleke proplanke.

Što smo dalje napredovali, to je jače padala hladna kiša, šibana vjetrom. Kapljice su postajale čvrćima, pa je doskora padala laka sunježica. Visoke su se već livade bijelile od mekanoga snijegaa, a daleke su crne jele postajale sve svjetlijima.

Sad smo prolazili među samom crnogoricom. Tek od vremena do vremena otvarao bi se pogled kroz šumu na susjedne kose, bijele od sniježne prašine. A i česti su proplanici, kojima je vodio naš put, pokrivali svoje sočno zelenilo novim snijegom. Više nas nije pratilo cvijeće. Uzalud su se drugi, blijedožuti pupoljci narcisa opirali nevremenu, uzalud su žalili za toplim sunčanim zrakama: nemilosrdan ih je snijeg sve redom sagibao k mokroj travi. Ranunkuli su plašljivo sakrivali svoje jarke glavice uz podnožje gdjekojeg stabla. Samo je kukurijek neustrašivo dizao iz snijega velike cvjetove, kojima su se bijele latice prelike slabim staračkim rumenilom.

Sad je već padaо pravi snijeg, sve gušće i gušće. Mekane su velike pahulje lako dolijetale na gusto jelovo granje, sjedale na nj i pokrivale ga. Za malo je vremena sva šuma stajala u kitnjastom, bijelom ruhu.

Visoke su jеле bile pune snijega. Od vrha su se do najnižih grana jasno ocrtavale konture vitkih piramida, pognutih pod teškim teretom. Svetlo je u šumi postalo zelenkasto-srebreno. Srebrena su bila visoka svijetla stabla, obrasla sivkastim lišajem, srebreni su bili proplanci, gdje je zelenilo jedva probijalo gusti, bijeli pokrov. A rijetko se bukovo grmlje svojim prvim listićima kao zlato isticalo u okolnoj mirnoći zelenoga svjetla.

Vrh je Golice neprestano bio u magli, što ju je sjevernjak tjerao u dolinu. Samo nam se s jedne čistine ukazala kroz maglu, visoko nad nama, planinarska kuća.

Daleko su se napred izgubili veseli povici male đačke čete, što su usprkos posve mokrih ljetnih odijela i slabe obuće zadržali najbolju volju i djetinjskom upornošću skakali po snijegu. Čitavom je krajinom vladala velika tišina.

Samo su tiho šuštali bijeli kristali, padajući jedni na druge. Tek katkada je vjetar snažno udario na nas i čitave nam pregršti pahuljica sipao u obraze. Nismo slabim riječima prekidali veliki, blagi mir, muče smo se uspinjali. Samo je katkada koji od nas upozorio drugove na koju osobitu lijepu grupu sniježnih stabala, ali kratko, bez suvišnih riječi.

Međutim je vrijeme poodmaklo. Približavali smo se kući. Doskora su se čuli od kuće glasovi. Jasno se razabirao meket koze, koja se bez surinje nije suviše radovala nenadanomu, kasnom proljetnom snijegu. A kad smo malo zatim, prevativši i posljednju strminu, ušli u veliku toplu kuhinju, dočekala nas je buka i smijeh obijesnih daka. Što su dobroj volji mogla da smetaju promokla odijela i cipele, pune vode?

Bilo je prijatno odmarati se kraj toploga štednjaka, na kojemu je brižna opskrbnica pripremala mirisnu večeru.

Gusta je bijela magla zavila čitavu krajinu. Padaо je sumrak. A snijeg je sipao sve gušće, sve jače, sve brižnije: kroz noć je još trebalo ukrasiti sve vrhunce, ispuniti sve udoline, zaviti sve kose i obronke, da sutra planine osvanu u divnom, božanskom ruhu: u novomu snijegu!

Tiho je snijeg padaо; tiho su i nečujno velike planine nestajale pod bijelim pokrovom. I noć je pala tiha i nečujna.

A u našoj je kućici, tonuloj u gustu maglu, brudio život, klijtala mladost i veselje. Još dugo u noć nisu se mogli smiriti nestašni vragoljani.

No kad sam se ujutro probudila, daka više nije bilo. Oni su još zorom sašli u nizinu.

Dubok je snijeg ležao oko kuće. Marljivi je opskrbnik već rano ujutro odgrtao prtinu do studenca. Na čitavoj je krajini ležala mljećna, gusta magla, stapajući se u jedno s jednoličnom bjelinom novoga snijega.

Naravno, naš je namjeravani uspon na Kepu, propao u dubokomu snijegu i neprozirnoj magli. Ostala nam je jedino mogućnost, da se prošćemo bližom okolinom kuće i samoga vrha Golice.

Oko osmoga sata počela se magla trgati. Duvao je sjevernjak, koji je brzo stao rastjeravati oblake. Spremili smo se i pošli bez određenoga cilja, smjerom prema Babi.

Skoro su se magle digle, pa se u dolinu sve do Jesenica mogao pratiti sniježni pokrov. Novi je snijeg bio mekan, neslegnut i dosta suh, na mjestima veoma dubok. Traverzirali smo pobočje, slijedeći donji put

od kuće prema sedlu Jekel, što prema rijetkim markacijama na gdjekojem stablu, što prema najzgodnijem, katkada jedino mogućem prelazu.

Polako smo se, korak za korakom probijali u dubokome snijegu napred. Rijetke su jelice bile prekrasne u novoj, teškoj odjeći, ali miadi su pupovi na bukvama, jučer još zlatni, sad bili rđasti, opaljeni od leda i mraza. Magle su se pušile, trgale i dizale, otkrivajući na lijevo duboko pod nama dolinu Save Gorenjke, tamnu, tek gdje-gdje zahvaćenu zahom snijega i vjetra, a pred nama pitome, vrhunce zapadnih Karavanka Petelin i Babu, za njima samotnu Kepu, davno željenu, a nesudenu.

Mi smo napredovali polako, polako, teško prteći snijeg, što se pod zrakama sve jačega sunca naglo slijegao, pa postajao mekanim i mokrim. Katkada nam je svileni šum zastrujio kraj ušiju: to se snijeg rastapao i padaо s granja.

A sunce je sijalo sve jarče i ljuće. Ta Duhovi su, praznik boga planenih jezika, pa je skrajnje vrijeme, da bar u sredogorju sunce preotme vlast od duge, nemile zime.

Za kratko smo vrijeme čuli duboki, prigušeni šum. Na strmim su se travnim obroncima počele stvarati lavine.

Sve do sada bili su vrhovi Julijskih Alpa zaviti u neprozirni, sivi veo. No sunce je i tu nadjačalo. Tjerao je sjevernjak guste magle iz tjesnih prodola i uvala, dizao ih je i gonio nad vrhunce, otkrivaо smrtnim očima neslućene ljepote. Još je snijeg bio ljubičast u tamnoj sjeni magle, još su mirovale potmule i slijepe sile. Trebalо je, da sunce još žarče zasja, da i posljedne magle protjera sa sivoga stijena, pa da silna snježišta planu prebijela i presjajna za ljudske poglede i da zadrhtaju u strašnoj igri sunca i snijega.

Doista, za kratko su vrijeme jak prasak i lomljava javili, da je sunce nadvladalo i da se prva lava survala u dolinu. A za prvom slijedile su i druge. Zaglušna se lomljava odbijala od kamenih gromada i čitavu krajину napunila jezovitim odjekom.

Sad su svi vrhunci Julijskih Alpa bili otkriti i čisti. U posve prozirnom zraku lebdio je na jugu horizonta dugi niz kosâ Črne Prsti. Jasno su se daleki, snježni vrhunci isticali na modroj pozadini alpskoga neba. Tek zapadnije su se podigli obronci Julijskih Alpa, najprije neznatni, dalje sve veći, sve jači, dok se napokon u prekrasnoj središnjoj skupini sa Triglavom na čelu nisu uzdigli do izabranih, gorskih velikana.

Sam je vrh Triglava još uvijek bio u oblacima. Na sivoj su se magli isticali tek njegovi vjerni čuvari: s lijeva golema Rjavina, koje se bridasta prizma spuštala duboko u dolinu, s desna lijepi, bijeli Cmir, tik nad oštrim zarezom Luknje. Pod samim se pak vrhom Triglava bijelilo na pobočju prostrano snježište, pokrivajući zelene plohe ledenjaka.

Ovu je glavnu grupu, što je sasvim na lijevo svršila kukom Kanjavca, duboka, tamna dolina Vrata jasno odijelila od susjedne, desne skupine. Upravo se nasuprot Cmiru desno nad Luknjom uzdigao masivni Stenar, dok se još desnije, iza prostranih sniježnih ploha na Križkim Podima, pružila duga, nerazvedna kosa Škrlatice. I šiljasti se trokut Špika sjajio, dok se posve na desno, u modrikastoј magli, gubio vrhunac Mangrta.

Bijeli se vrhunci redom dizali nad okomitim, nepristupačnim stijenjem, što je suoči i tamno; jako odskakalo od svijetle okoline. Nebo se otkrivalo sve čišće i jasnije, podavajući svojom dubokom modro bojom čitavoj slici savršenu pozadinu.

Pejsaž su još oživljavale hrpe bijelih, gustih oblaka, što ih je jak vjetar gonio oko vrhunaca. Magle su se dizale, skupljale u bizarnim oblicima, da se opet rastrgaju i razidu, a njihove su tamne sjene letile dolinom, što se svježa i zelena prostrla na podnožju planina.

Međutim je vrijeme poodmaklo, a mi smo se sve teže probijali napred. Sunce je žeglo i palilo, pa se i kroz tamne naočari osjećalo kako prejaki odsjev snijega umara oči.

Snijeg, još uvjek vrlo visok, veoma je popustio, pa je bio mokar i težak. Skoro smo ugledali, kako vjetar nosi tamne magle na nas: za čas će nam sakriti sunce. No veći se dio magle progurao na južnu stranu preko mnogih usedlina, dok su viši obronci ostali čisti.

Samo je od vremena do vremena proletio preko nas koji oblak. To nije bilo ugodno. Magla je bila vruća i sjajna. Čovjeku se činilo, kao da ne stoji, nego kao da lebdi u bijeloj neizmjernosti, ne osjećajući prostora, tako se nerazlučno stapala bijeloča magle sa snijegom. No onda se opet ukazalo modro nebo, i za čas smo opet iznova gledali oko sebe divne slike, odahnuvši od tereta magle, slobodno se krećući i srčući punim plućima oštiri, hladni zrak.

Došavši do strmih obronaka nad sedlom Jekel, stali smo. Zakružila nam je glava, kad smo ugledali, kako su se brzo tjerale magle. Kao da vri i kuha, bijesno se u velikim valovima i zavojima rušila množina vodene pare na južnu stranu Karavanskog lanca. Zaključili smo, da dalje neidemo.

Pred nama se bijelio strmi obronak, zamamno gladak i sjajan. Ali mi nismo povjerovali njegovom nježnomu plaštu, koji bi mogao postati strašnim, nego smo krenuli na desno ravno gore po rebru.

Polako smo se uspinjali, korak za korakom. Ničega nije sad bilo pred nama do ogromne, bijele plohe, koju je divna, mirna linija dijelila od neizmjernosti neba.

Bila je tišina. Smirile su se lavine, što su se prije bijesno rušile u suprotnom gorju. Posve mehanično dizali smo već jako umorne noge iz stope u stopu, ne obazirući se na prevaljni put. Gledali smo sad pred sebe, željno izgledajući Gornju kuću, dok nam se ipak jedamput, nije ukazala. Tu smo malo sjeli, a zatim, odahnuvši, krenuli smo prema našoj stanici, prema Donjoj kući.

Sa grebena se pogled spuštao niz strme, sjeverne obronke Golice, na kojima je grmlje i rijetko drveće bilo ukrašeno biserima inja i mraza, u zelenu nizinu, gdje je tekla mutna, žuta Drava, sve do dalekih austrijskih Alpa. Požurili smo se, da s grebena zademo u zavjetrinu, jer je jaka bura nemilo pržila naše opaljene obraze, a zatim smo se spustili pravcem prema Donjoj kući.

Već je bilo blizu podne; sunce je žestoko palilo. Mekani se snijeg sabirao u hrpe i, klizući se, pravio male lavine, što su za sobom ostavljale tamne mrlje zemlje i mokre trave. Snijeg je kopnio sve naglije. Kad smo stigli do kuće, jedva nam je sezao do gležnjeva na mjestima, gdje smo ujutro propadali u nj.

U kući su nas radosno dočekali naši saputnici, koji su se čitavo prije podne ugodno sunčali na verandi. Poslije izvrsnoga ručka, mi smo slijedili njihov primjer, i svi smo posjedali na kamenu ogradu, uživajući u pogledu na mekane škose Karavanke i na suprotne Julijske divove.

Zrak je mirisao vlagom i svježinom. Osjećalo se, kako u toplim sunčanim zrakama struji životna snaga. Ta, krajina, što je danas ujutro gotovo zamrla u dubokom snijegu, sada se budila i sva oživljavala. Šuma

je ispod kuće već potamnila, a i niže livade riješile su se nemiloga tereta. I oko nas se, oko kuće na sve strane, snijeg klizao i veselim se šumom rušio u dolinu. Skoro će, skoro, nestati i posljednjih tragova zime, zazelenjet će se prostrane livade, zamirisat će cvijeće, zabrujat će i zapjevati život čitavim krajem. Tek tamo, istočno od nas na Velikom Stolu, tamo će čitavo ljetu biti ostataka kasnoga snijega.

Skrenuli smo pogledom prema istoku: masiv se Velikoga i Malog Stola ustubočio, isprsio, tek što nam nije sakrio Zeleniške Špice, dok nam i onako brani pogled na sve vrhunce Savinjskih planina. No duboko dole, nizina se sakrila u plavičastoj maglici, što se daleko prema jugozapadu stapala s blijedilom svjetloga horizonta.

Dugo smo ovačko sjedili, ne narušavajući veliki mir oko sebe. Istom kad je u dolinu pala tama, i kad je zahladio večernji vjetar, ostavili smo svoja priprosta sjedala i ušli u kuću.

Vani se međutim sunce posljednjim ognjenim zrakama praštalo od visokih planina; čisti se dan gasio u laganim sumraku. Drhtnulo je nebo, puno zvijezda, zelena se mjesecina prolila krajinom, a nad mlječnom su se dolinskom maglicom podigle sniježne gore, mirne u blistavom, srebenom snu. Noć je pala tiha i ledena.

Ujutro su me već rano probudili mnogi glasovi. Tu su ljudi, koji su jučer pod večer stigli na kuću, a sada su se spremali, da odu. I mi smo bodro i veselo skočili s ležaja i otvorili prozore.

Svjež je zrak zastrujio u sobu, i najavio prekrasni dan: snijeg je još zlatan ležao na suncu, sjene su bile duge, oštре i zagasito ljubičaste. Na zapadu je Kepa sva utonula u svjetlost. Bila je zamamna. Ali snijeg, što ju je još svu pokrivao, nije dao, da glasno izrečemo svoje iskrene želje i namjere.

Spremivši se, zaputili smo se najprije prema vrhu Golice, da onda razgledamo, kuda ćemo krenuti dalje. Bilo je oko devetoga sata, kad smo se s vrha spustili prema sedlu Jekel, pa dalje prema Petelinu i Babi. Ni smo se tvrdoglavo upirali o izvjestan cilj. Išli smo s namjerom, da se prošćemo, dokle nam bude moguće, a onda, da sađemo u dolinu.

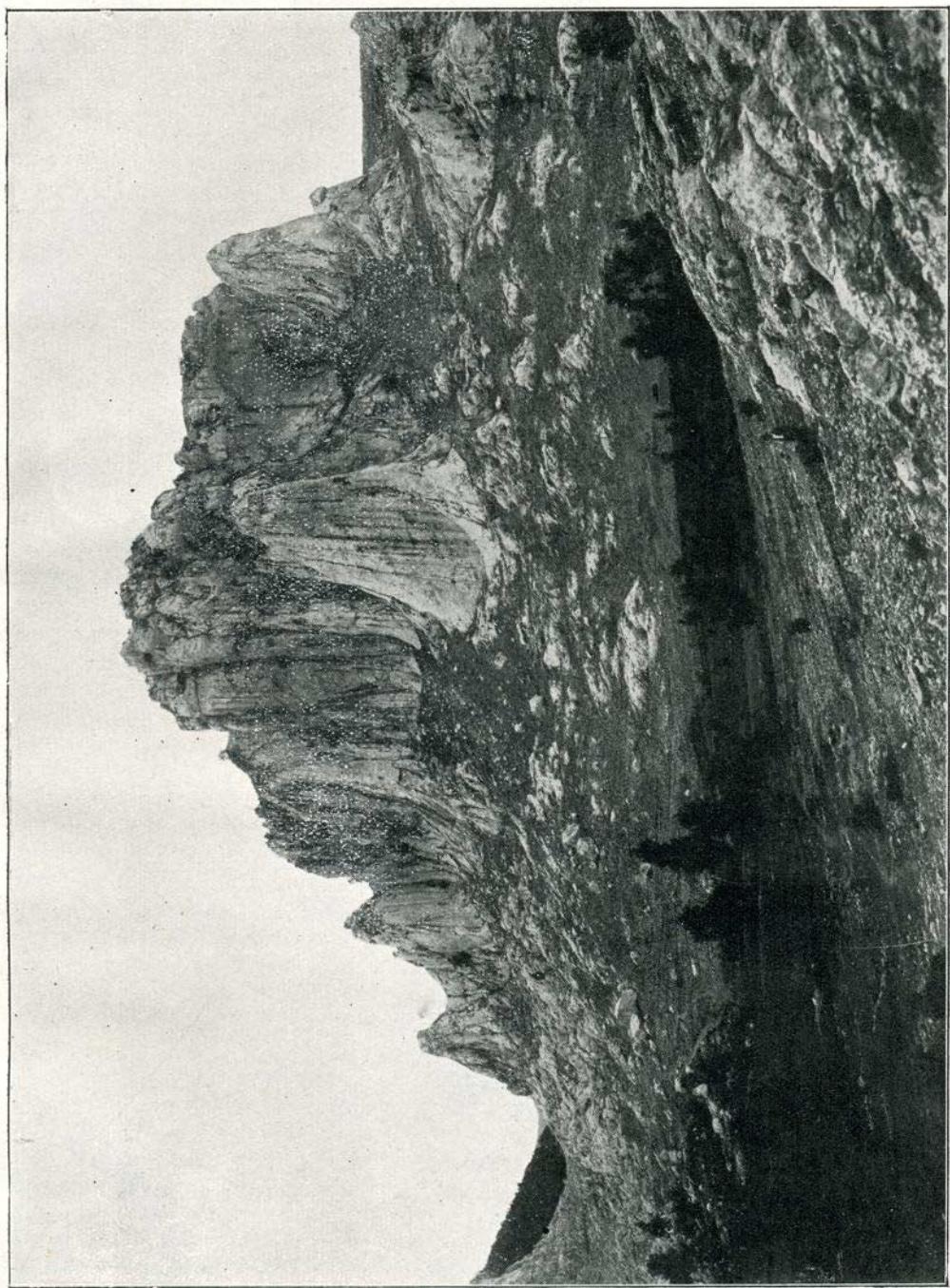
Naš put nas je vodio glavnim bilom gorja. U ovo doba, oko Duhova, to je obično krasna, lagodna šetnja preko prostranih, cvjetnih livada. Ali ovaj put ležao je na grebenu visok snijeg, pa je trebalo stupati dosta oprezno.

Prošavši kraj sniježnoga ruba Jekelskoga sedla, počeli smo se u rijetkoj bukovoj šumi uspinjati na suprotnu kosu Petelina. Snijeg, što je ranim jutrom bio krhak kao staklo, sad je počeo da popušta. Još čas prije propadali smo na osojnim mjestima duboko pod tvrdnu, smrznutu koru, sad smo uzalud tražili nogama čvrsto uporište, kližući se na vodenome snijegu i na mokroj travi.

Nebo je bilo posve čisto, tek su se slabašne magle stale sakupljati oko Julijskih vrhunaca. Sunce je pripicalo sve jače. Uzalud su oči, još od jučer umorne, tražile malo zelenila ili sjene, gdje da otpočinu. Naokolo se sterao bijeli pokrov, što je, sam hladan, uporno odbijao sve sunčane zrake, sav potpuni žarki spektar.

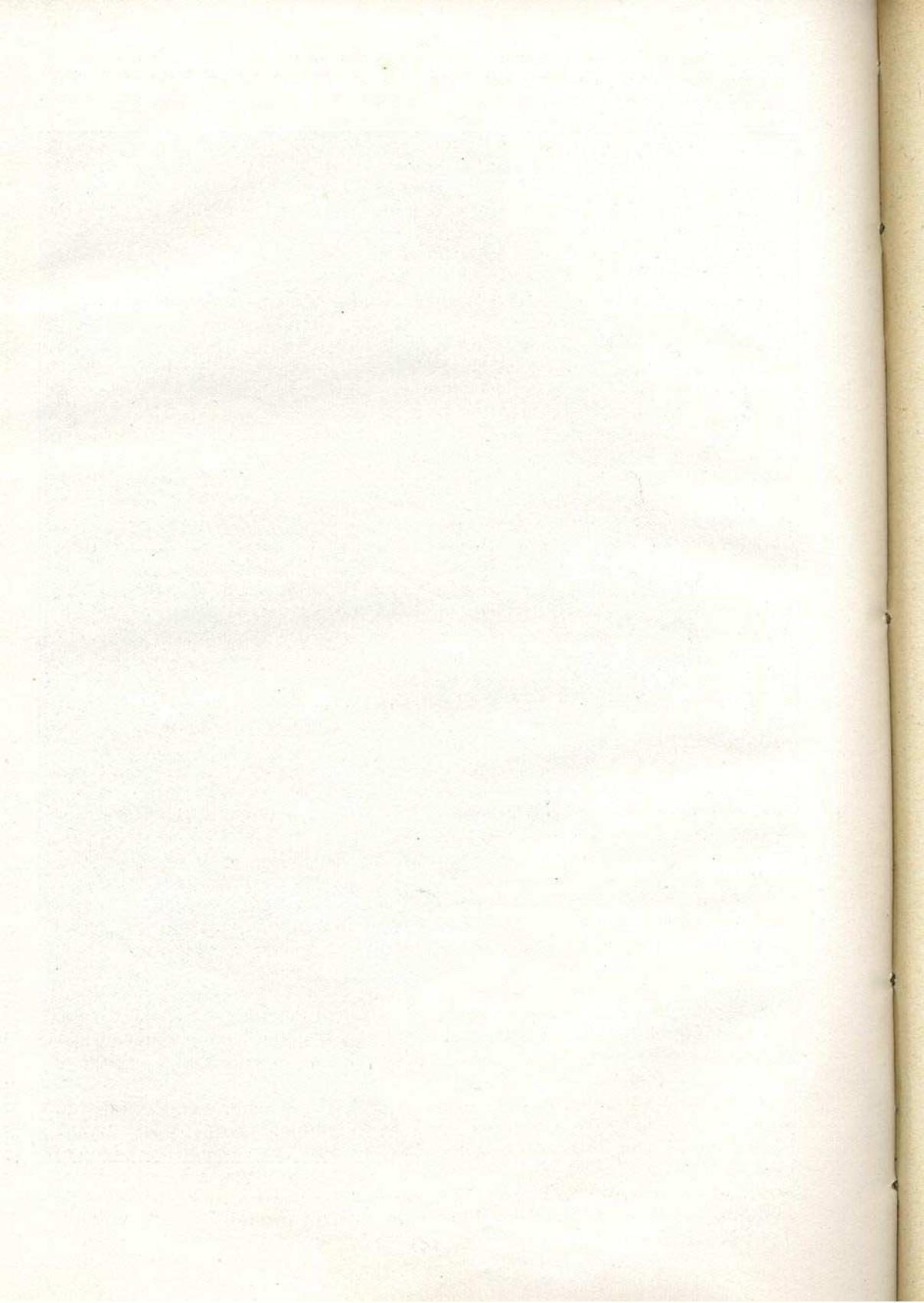
A tek kad smo se uspeli opet na glavni greben, bljesnuli su pred nama široki obronci vrha Babe u jakoj sjajnosti. Mila se, bila svjetlost s visine, prosipala se snježnim krajem i čitav firmament ispunjala prebijelim odsijevom.

Na sjevernoj je strani gorskoga lanca snijeg tek počeo kopniti. Tamo se od sedla Rožice otvarala dolina, sva u dubokomu snijegu. Ali i

VELEBIT: ČELINAC KUK U RAVNOM DABRU.

FOTO: DR. R. SIMONOVIĆ.

prisojni su obronci uz greben bili još posve bijeli, no što niže, to su na bijeloj plohi sve jače prevladavale svjetlo zelene livade s tamnim mrljama klekovine i rododendrona, dok se i posljednji dugi sniježni jezici, tragovi lavina, nisu izgubili u bujnoj crnogorici.

Na sedlu Rožica počivali smo se dosta dugo, grijući se na toplome suncu. Duboko je u dolini šumio vjetar, a da nije narušavao tišine ni mira oko nas. Tek bi od časa do časa zagrmjela lavina preko u Triglavskom Gorju. Čitavom krajinom, kugod bi se okrenuli plamtila su prostrana snježišta, zasljepljujući naše oči obiljem intenzivne svjetlosti.

Pošli smo dalje. Gazili smo mekani, mokri snijeg, i oprezno traversirali strme obronke, kuda se snijeg šumno rušio u dolinu.

Ali dalje od Babe nismo išli. Bili smo umorni, što od hodanja u snijegu, što od prejake insolacije, koja je sav svježi snijeg pretvarala u strašna odbojna zrcala. A i sunce je stalo naginjati, trebalo je sići. Budući da pod snijegom, nismo mogli raspoznati staze, koja bi nas odvela u dolinu, spustili smo se ravno dole. Kao na skijama poletili smo po snijegu i vlažnoj travi niz strm obranak.

Za čas smo se našli do potoka, u gustom hladu granatih jela. Kako je bilo ugodno odahnuti od nepodnosivoga sijanja snijega! Kako je ugodno bilo slušati šum potoka i udisati miris narcisa, što su u kitamā krasile prostranu livadu. A nad nama se uzdigla bijela glavica Babe, gordo se odražujući od dubokoga tamnomodrog svoda.

Prolazili smo velikim, cvjetnim livadama, gdje tek što se sitna, mletačka trava pridigla poslije snijega. Katkada bi livade zamijenila visoka, crnogorična šuma, puna ugodnoga mirisa zelenila i smole. Sve je bilo mokro, obilno natopljeno, svagdje su proticali potoci veselo žuboreći i napominjući nam sniježne visove, otkuda su i oni upravo dotrčali.

Sašli smo još niže. Tu je već bilo vrlo malo tragova prošlomu snijegu, tek su opaljene bukve sjećale, da je i ovdje zima žestoko bila dunula svojim mraznim dahom. Ali u niskoj se travi bogato prošule sve vrsti alpskoga cvijeća, tvoreći svojim jasnim, živim bojama šarene, raskošne uzorku.

Put nas je vodio kraj slikovitih planina, kraj pastirskega koliba, što su puste i osamljene rasijane na zaravancima čekale gospodare. Preskakivali smo ograde prisojnih zabrana, u kojima je bujno šiknula mekana, mirisna trava. Ali u stanovima nije bilo nigdje nikoga. Nije bilo čuti mučanja gojnih krava, ni bleke svilorunih ovaca, niti je igdje kosa pjevala, režući visoku travu. Sve je bilo tiho.

Silazili smo otvorenim livadama, te nam je čitavo vrijeme pogled počivao na Triglavskim velikanima, što su se u čudnoj igri sunca i oblaka plastično i blizu isticali divljim hridinama i ogromnim sniježnim bokovima.

Gledali smo magle, što ih je danja sparina nagomilala oko vrhova. U najčudnijim su se oblicima zaplitale, omatale, u velikim zavojima i čupercima valjale su se iz doline Trente preko Luknje u tamnu, tjesnu dolinu Vrata. Kose su se zrake sunca jedva probijale kroz njih, a daleki je snijeg sjajio ljubičastim odsjevom.

Što smo se niže spuštali, to su vrhovi bivali višim i golemijima, to su se strmijima činile glatke stijene, neprohodnjim visoki, uzani klanci. A pod nama je u dolini tekla zelena Sava, praćena bijelom, vijugavom cestom. Katkada bi se okrenuli natrag; tad bi nad šumom ugledali jasne kose bijelih poljana, kuda smo prije prolazili, kako se oštrim izrazitim konturama crtaju na dalekoj, intenzivno modroj pozadini.

Od vremena do vremena ukazivala nam se u dolini Mojstrana, naš cilj, ali bi nam je za čas najniže kose opet sakrivale. Tek kad smo u velikim zavojima mnogo puta zakrenuli na posljednjem strmom obronku, sašli smo na cestu, koja nas je odvela do Dvoja.

Negdje se visoko ugasilo sunce, i prvi je sumrak padao, kad smo preko kamenitoga mosta ušli u Mojstranu.

BJELAŠNICA, TRESKAVICA I JAHORINA.

ALBERT ŠPILER.

IVANEC.

Sa mog zadnjeg boravka u Sarajevu prijaznošću Društva planinara u Bosni i Hercegovini učinio sam jedan oveći izlet, za koji dižim, da treba upozoriti planinare hrvatskih društava.

Bila mi je davna želja, da podem jedamput u bosanske planine. Mislio sam tamo noći sav čar divlje romantike i upoznati naš najlepši planinski kraj. Nijesam se prevario, jer sam za tri dana hoda po Bjelašnici, Treskavici i Jahorini upoznao posebnu ljepotu i raznolikost ovih planina. Dok je Bjelašnica gola, vjetrovita, kamenita i glatka, obrasla tek gdjegdje klekovicom, Treskavica je sva iz krša, raspucana, nazupčana, šuplja i neprohodna, a opet svuda i na najvišem vrhu klekovicom obrasla. Gola Jahorina nema drveća, ali je obrasla mekom gorskom travom, a po ravnjacima se hoda kao po mekom sagu u pitomi dolinicama. Sa svih je planina lijep vidik, put je dobar, a traje tri dana.

Pošli smo 8. rujna lokalnim vlakom u 8 sati u jutro u Ilijadu, gdje smo još nadopunili zairu i krenuli prema Bjelašnici. Put vodi najprije na vrelo Bosne, a odanle počinje uspon na Igman planinu. Mi smo ovdje nešto presjekli i uspeli se odmah do druge serpentine puta Borovca. Ne prestanim usponom (većinom crnogorična šuma) stigli smo u 11 i $\frac{1}{2}$ na gorsku livadu Hrasnički stan (1301 m), gdje vlada divna harmonija zelenе livade i silnih tamnih omorika, što je okružuju. Na Hrasničkom stanu nalazi se oštećena turistička kuća (prije Berlinerhütte) i vrelo. Odavle dalje bukovom šumom stigli smo poslije 2 sata na Veliko polje. Tu je posve novo sagradena lovačka kuća (može se dobiti nešto jela i pića). Veliko je polje dugački pašnjak okružen gustom šumom, te se ugodno doima. Iz šuma čuje se vika pastira, kojom razgone vukove, pomiješana glazbom klepaka. Prešavši sedlo Igmana jednim usponom došli smo na Stinji dô — na podnožje Bjelašnice. Na Stinjem dolu bili smo u 5 i $\frac{1}{2}$ i odmarali se u ruševini turističke kuće (koja će se još ove godine popraviti), jer je sa Bjelašnice dolazio hladan i neugodan vjetar. U 6 sati krenuli smo direktno na goli vrh Bjelašnice, kamo smo u 7 sati stigli. Direktni uspon je težak. Bilo je već zatamnilo, vjetar je duvao golom strminom i zahladilo je; žurili smo se. (Od Stinjega dola na vrh vode i lakše serpentine). Večerali i noćili smo u opservatoriju (2067 m), koji je i za turiste veoma lijepo uređen. U knjizi posjetilaca gotovo i nema izletnika Hrv. plan. društva.

Jutro 9. rujna osvanulo je lijepo i hladno. (+ 1° C), ali je za čas Bjelašnica bila sva u gustoj magli, jer je zapuhao žestoki sjever. Kroz tu maglu pošli smo dolje prema Stinjem dolu, držeći se južne strane i tek što smo počeli hodati Hojtom, spojnom planinom Bjelašnice i Treskavice, već se razvedrilo i nastala prilična vrućina. Put preko Hojte dugačak je, no veoma ugodan i lagan; hoda se neprestano gustom, pra-

starom šumom. Izašavši iz šume na livadicu ugledasmo pred sobom divlju, kamenitu Treskavicu. Nakon odmora, od 12—1 sat, krenuli smo laganim serpentinama na Treskavicu. Usput raste više vrsti malina i kupina, a klekovina služi kao branič serpentina. Uspinjući pružao se već lijep vidik, koji je postajao sve lijepši, što smo se više uspinjali, a u 2 i $\frac{1}{2}$ bili smo već na najvišem vrhu Barice (2079), otkale je na sve strane lijep vidik, koji siže u Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru, Novi Pazar, a od planina ističu se Durmitor, Maglić, Velež, Jahorina, Trebević, Prenj i Bjelašnica. Odlučili smo pogledati i gorska jezera na Treskavici, pa smo, da »uštedimo«, pošli direktno smjerom prema jezerima, ali nas je to stajalo teškoga hodanja, uspinjanja i spuštanja, zapinjanja i obilaženja rupa i pukotina, kraj toploga sunčanoga sjaja! Uz to smo izgubili dosta vremena, i sa čežnjom čekali, kada ćemo jedanput stići na put, koji smo gledali pred sobom, a tako teško do njega došli. Konačno smo u 4 i $\frac{1}{2}$ došli do Crnog i nešto iza toga do Velikog jezera (1600 m). To su tiha mala gorska jezera, u kojima se mirno zrcale visoke gorske stijene; jato je divljih pataka prestrašeno od gostiju bučno odletjelo do drugog jezera, gdje smo ih opet našli, kako bezbrižno plivaju. Od Velikog jezera krenuli smo brzo, bojeći se mraka, prema gorskem sedlu Vratlu, ali nakon suviše dugog puta uzeli smo na sreću kraticu i naišli u prašumi na označeni put. Tu smo prolazili grobljem šumskih divova, prašuma u pravom smislu riječi, dok se polagano spuštao mrak. Na sreću je put dosta širok, pa smo brzim hodom mogli do 8 i $\frac{1}{4}$ stići u Trnovo. Tu smo u prvoj gostionici dobili dobru večeru i dobar stan. (Na Treskavici imade još vrijednih točaka, tako: uspon na Ljupoč 1776 m, Oblik 1877 m, ledena špilja i Bijelo jezero; svuda vode označeni putovi).

Desetoga u jutro pošli smo cestom, a onda putem kroz više sela, cilj nam je bio Jahorina, a iza nje postaja Pale, pa Sarajevo. Ovdje smo sreli ljude veoma gostoljubive i uljudne, a putem kroz sela opaža se štošta vrijedno. U mjestu Šišići prošli smo kraj mnogo Bogumilskih grobova, obišli brdo Bubo i išli uz provaliju potoka Crna rijeka, te kroz Kazoviće i Delijaš sve polako uspinjući se došli do Stupara na podnožju Gole Jahorine. Ovdje smo objedovali kod seljaka sira i mlijeka i u 1 i $\frac{1}{2}$ o podne pošli na sunce, na Golu Jahorinu. Prema južnoj strani posve je gola i nema na njoj ni travke, tek u većoj visini nalaze se t. zv. čaire, sjenokoše obližnjih seljaka, koji na nevjerljativim strminama kose. Uspinjući se dosta strmo došli smo na vrelo Strijela u 2 i $\frac{1}{2}$, gdje smo se odmarali i krenuli na Ravan Jahorinu, kamo smo za pol sata stigli. Bio je sjajan vidik! Čitav lanac Bjelašnice i Treskavice ispred nas, daleko na horizontu Maglić i dominantna silhueta Durmitora (2600 m). Prema sjeveru prostire se Romanija planina.

Ravna Jahorina sva je jedan skup okruglih livadica, kao da su isušena jezerca prerasla travom, opkoljena nešto višim rubom, svuda se nalaze plastovi pokošena sijena, a u visini od 1900 metara! U 4 sata došli smo do izvora Vukelina voda, gdje se nalazi turistička kuća, koja bi se dala lako popraviti, a u 4 i $\frac{3}{4}$ krenuli smo putem prema Palama. Zašli smo na krivi put (za Trebević), ali smo ga brzo popravili jednim smješlim prelazom preko Gorskoga sedla i spustili se na potok Bistricu, pa dobrim šumskim putem do postaje Pale, kuda smo u 7 i $\frac{1}{4}$ prispjeći. Odatle vlakom u 8 sati u Sarajevo.

Put na Bjelašnicu označen je novo. Put od Bjelašnice preko Hojte na Treskavicu i preko Vratla na Trnovo označen je od prije, znakovī

se još dosta dobro vide. Iz Trnova putem u Stupare, odatle vodi dobar no neoznačen put na Jahorinu. Od Vukeline vode vodi izvrsno označeni put u Sarajevo preko Trebevića, a drugi na postaju Pale. Sav taj put dade se u tri dana lijepo proći; zbog ranoga mrača zgodniji je kolovoz od rujna. Valja ponijeti toplij i kaput, a radi oštra i neravnata vunene čarape.

Ovaj kratki prikaz ima samo da upozori hrvatske planinare na taj put, a svaki će planinar sa zadovoljstvom prolaziti tim krajem, tako bogatim prirodnim ljepotama.

NAŠE SLIKE.

Medvedja vrata. Posjetiocima Risnjaka dobro poznato mjesto. Idemo li od Gornjeg Jelenja na Risnjak, to pred Smrekovcem zadnji nešto jači uspon dovodi nas do Medvedjih Vrata. Izdaleka izgledaju kao visoka barijera, koja nam brani daljnji put, nu došavši bliže vidimo, da kroz tu barijeru vodi dalje lijepi put na Smrekovac, a odayve na Risnjak. Medvedja Vrata nastala su tako, da su se debele naslage dobro slojenih jurških vapnenaca razlomile, i na dva mjesta urušale, koje prorove su ljudi upotrijebili za prolaz. Čini se da je glavni prolaz i umjetnim načinom raširen, nu već prilично davno, kada je taj put bio glavna prometna cesta onoga dijela Gorskog Kotara. Svi planinari, koji polaze preko Medvedjih Vrata na Risnjak ili pak preko njih silaze k moru, rado se na njima za čas zaustave, da se naužiju prekrasna razgleda na naše sinje more i veličanstveni Gorski Kotar.

—ak.

Crni Dabar ispod Kize na Velebitu. Ledja planine Velebita su vrlo široka, ali nisu ravnata, jer je erozija izdubila nebrojene vrtače i doline. Taka je dolina i Crni Dabar, kojoj je dno tako duboko, da je skoro u istoj visini kao i Ličko polje, te je zbog blage klime stalno naseljeno. Crni Dabar je 2 kilometra dug i 1 kilometar široko korito u monoklinalnim konkordanternim slojevima krečnjaka i leži svojom dužinom u pravcu kako su slojevi pruženi. Najdeblji i najtvrdji slojevi vapnenca najmanje su se istrošili i čine Kizu Kosu u kojoj su vrhovi za 500 do 600 metara viši nego dno doline. To su na slici desno goli vrhovi na podnožju obrasli bukovom šumom.

Tamo gdje je vapnenac najmekši bio najviše se istrošio i tu je postalo dno doline. Pošto voda propada u ponor staložila se na dnu doline zemlja na kojoj su danas siromašne njivice hrvatskih seljaka. Devčića i

Tomljenovića. Kulturne zemlje oranica i kasanica ima svega 36 hektara ili 70 rali, a od 25 kuća samo se neke vide na okrajcima pod šumom. Na slici sa one strane doline je prečaga koja rastavlja Crni Dabar od Crne Dulibe.

Čelinac Kuk u Ravnom Dabru, to je veličanstven spomenik kojega je u toku mnogo hiljada godina izmodelirala erozija na mjestu gdje je stijena tvrdja bila. Znameniti su na njemu uspravni žlebovi koji se poslije kiše crne dok su još vlažni. Take crne muzge na vapnenu Nijemci u Alpama zovu Tintenstriche, a na Velebitu i po drugim našim planinama su vrlo rijetke pojave.

Inače je Ravnji Dabar duboka lijevkasta vrtača, kojoj je dno sasvim zaravnjeno sa nanesenom zemljom. Dno je skoro okruglo 1 kilometar dug i široko, ima u sredini ponor, koji se često zapuči, pa bujica kad god prelije sve njive. Na dnu Ravnog Dabre ima 36 rali; ili 19 hektara oranica i kasanica, a oko krajeva ima 15 kuća vrijednih seljaka Devčića, Bačića i Pripća.

Medju ovim dobrim ljudima proveli smo dva dana ja i moj saputnik Ilija Sarin č 1909. kad nas je kiša primorala, da sjedimo kraj vatre i janje na ražnju pečemo. Tu nas je jedan Devčić počastio i sa šumskom teletinom (tako zovu ovdje meso od mlade srne).

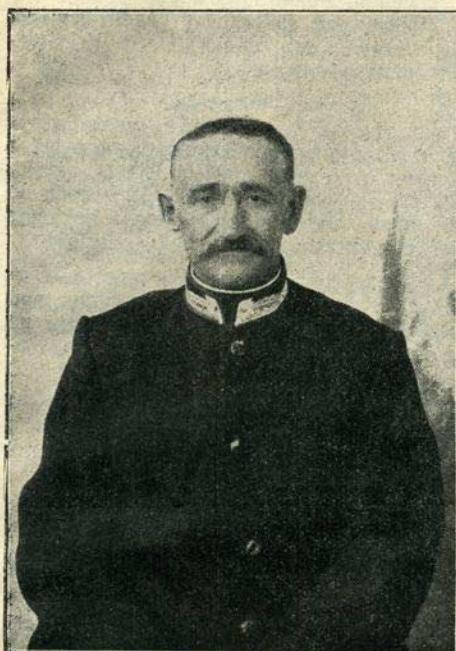
Ravnji Dabar rastavljen je od Crnoga Dabre širokom i povisokom prečagom, sa koje se lijepo može viditi i slikati okolina.

Iz Ravnog Dabre vodi put u treću Dolinu Došen-Dabar, preko niskog uzanog sedla na kome su između stijena kao neka vrata na slici lijevo od Čelinka. Preporučujem našim planinarama da dodju ovamo u srednji Velebit da vide ove goleme vrtače i više njih kukove, a osobito lijepi Bačić, kuk više Došen Dabra. To je najkitnjastiji kuk u cijelom Velebitu!

Dr. Simonović.

DRUŠTVENE VIJESTI.

Jakob Mihelčić.

Donosimo sliku Jakoba Mihelčića, kr. drž. nadlugaru u Begovom razdolju, o kojem je bilo govora u prošlom broju ovoga časopisa.

J. Mihelčić rodio se g. 1858. Od g. 1885. (a to je do danas punih 38 godina) službuje neprekidno u Begovom razdolju.

Kroz ovo dugo vrijeme učinio je Mihelčić mnogu uslugu hrvatskim planinarnačima, koji su se navratili u onaj kraj Gorskoga Kotara, naročito je pratio kao vodič mnoge na Bijele stijene. Spomenuto je već, da je put na Bijele stijene otkrio baš on još prije trideset godina, i on ga je prvi markirao »zatezima« na drveću, koji se jošte i danas vide. Mihelčić je upravo rijedak tip čovjeka gorštaka i planinara, koji je u punoj mjeri zasluzio, da mu ostane trajna spomen u ovom našem časopisu.

Društveni sastanci. Nastupom jesenjih dana počinje središnjica Hrvatskog Planinarskog društva u Zagrebu društvenim sastancima sa predavanjima. Predavanja će biti zanimive planinarske sadržine, geografska, goeloška, povjesna (u vezi s planinarstvom), botanička i t. d., a održati će ih naši učenjaci i planinari, kao prof. dr. Rudolf Horvat, dr. Josip Poljak, dr. E. Laszowski, Josip Pasarić, Vid Balenović i t. d.

Sva će se predavanja prirediti u dvorani

»Trgovačkog Doma«, Jurišićeva ulica 1, a dan će se objaviti uvjeti u zagrebačkim dnevnicima. Ulaz članovima i gostima slobodan.

Sklonište Hrvatskog planinarskog društva na Ravnoj gori. Dobrotom veleč. gospodina Kropeka, župnika u Bednji, dana je na uporabu članovima HPD-a kuća »Pusti duh« na Ravnoj gori. Kuća je ta na vrlo lijepom mjestu u visini od kojih 660 m nad morem. U njoj je jedna soba i kraj nje ognjište, tako da može već sada služiti kao sklonište planinara. Na proljeće urediti će se kuća za noćenje. Ključ od kuće nalazi se kod zvonara kapelice Sv. Tri Kralja, Buše, čija je kuća pol sata udaljena od skloništa. Kapelica Sv. Tri Kralja nalazi se 300 koračaja od skloništa »Pusti duh«. Sklonište udaljeno je iz Ivanca 3 i pol sata, iz Lepoglave 3 sata, iz Bednje 2 sata, iz Optuja u Štajerskoj 5 sata.

Matica Hrvatskog planinarskog društva zahvaljuje i ovim putem veleč. gosp. župniku Kropku za njegovu susretljivost, a ujedno ide priznanje i našoj agilnoj podružnici »Ivančici« u Ivančici, koja je svojim radom doprinijela tome uspjehu.

Izlet na Plitvička Jezera. (II. grupa od 28. lipnja do 1. srpnja 1923.). Za izlet zakazan po H. P. D. na 27. lipnja odazvala se radi kišovitog vremena samo jedna manja grupa. Lijepi dan 28. lipnja privukao je daljnju grupu od četrnaestorice ljudi, koji su krenuli noćnim vlakom u 6.30 ujutro i skrenuli s kolodvora odmah na put, za koji je Paulić u svojem »Vodiču na Plitvička Jezera« naznačio, da je markiran. Markacija u boji s početka — istinabog — nismo našli, jer su ih tamošnji pastiri na drveću isjekli, čime su samo dokazali svoj — trgovacki duh: da nas jedan od njih izvede do ceste niže Borić naselja, tražio je po osobi 2 dinara, na što, dakako, nismo pristali. Markacije na kamenu su ostale, te će ih gosp. Paulić osvježiti i upotpuniti.

Nakon zajutarka od pola sata krenusmo s »Vodičem« u ruci kroz Sušansku dragu i prvim markiranim putem na desno, dodjemo na izgradjeni put, koji nas je doveo nad jezero Ciginovac i u 10 sati bijasmo na Delti. Dakle nakon 4 sata komotne hodnje.

Odvale započinje razgledavanje špilja i slapova kod Okrugljaka i svih jezera i slapova do prevoza na Kozjaku, što smo obišli u »Vodiču« naznačenim putevima uz sama jezera. K ručku stigli smo u hotel. Iza ručka odmor po volji, ponovno pregledavanje nekih ljepših partijs na Gornjim Jezerima, vožnja po Kozjaku, a neki ostadoše kod kola pred hotelom, kojeg su izvadjali se-

ljaci Hrvati na povratku s Petrovskog proštenja u Priboju. Zajednička večera i zaslужeni san.

30. lipnja krenusmo u 7 sati izjutra na Donja jezera i to opet puteljkom uz sama jezera do Sastavaka, odavle opet gornjim putem na cestu preko potoka Plitvice odakle se pruža krasan vidik na same Sastavke i Kaludjerovac, te na Kanjon Korne. Cestom i prijeckim puteljkom spustisemo se opet na Sastavke Kozjaka sa Milanovcem i polagano na ručak u hotel. Poslije podne opet pregledavanje ljeptih partijsa na Kozjaku i bližoj okolici, u 5 sati slasna večera odličnog restauratora Datlera i u 5.30 sati krenusmo kolima (800 kruna za 6 osoba) cestom uz Prošćansko Jezero, Ljeskovac, Babin potok na stanicu u Vrhovine. Odlazak noćnog vlaka u 10.45 i stigosmo u Zagreb u 7 sati na 1. srpnja.

Ovaj suhoparan prikaz našeg izleta prikazao sam zato, da upozorim naše planinare da se izlet na Plitvička Jezera može naćiniti i u 2 dana (bez željezničke vožnje), a da se kraj malo ustrajnosti i dobre volje mogu razgledati cijela Plitvička Jezera. Ne zaboravite ponijeti Paulićev »Vodić«, jer taj vas sigurno vodi i mirno se možete podatiti uživanju onih ljeputa, za koje je pjesnik rekao, da za njih nema »doraslog kista niti pera«.

s—H—č.

Nove oznake puteva u Medvednici (zagrebačkoj gori). Hrvatsko planinarsko društvo, središnjica u Zagrebu provela je u zadnje vrijeme slijedeće nove oznake (markacije):

1. Mikulići—Pon gračeva lugarnica, crvenom bojom. Markacija počinje u

selu Mikulići na mjestu, gdje cesta koja vodi od sv. Duha, zakreće desno u Šestine 1 i pol sata hoda.

2. Glog—Pon gračeva lugarnica, crvenom bojom. Markacija počinje nešto sjeverno od sedla Glog (sedlo između Medvedgrada i sv. Jakova) 1 sat. Vrlo lijepa, položita promenada.

3. Vrapče—Vrapče Gornje—Pon gračeva lugarnica, crvenom bojom. Markacija počinje na mostu nešto južno od crkve u Vrapču gornjem 3 sata. Nešto naporniji, ali interesantan put. U Vrapču na kući blizu mosta tabla koja pokazuje smjer puta (cestom do Vrapča gornjeg).

4. Vrapče—Vrapče gornje—Ponikve, crvenom bojom. Vrlo zanimiv put. Markacija počinje kao kod 3., te izlazi na put što vodi od Maloga Sljemena na Ponikve. 2 sata.

5. Sedlo pod Rudarskim vrhom—Ponikve—Podsused — 4 i pol sata. Vodoravni crveni i bijeli potez počinje na sedlu pod Rudarskim vrhom (sedlo zapadno od Maloga Sljemena) na putu, što ispod sv. Jakoba vodi u Bistru, te vodi uvijek glavnim bilom na Ponikve i odavle livadama i šumom do izvora potoka Dolja i u Podsused. Markacija svršava u Podsusedu na mostu gdje se od ceste Zagreb—Zidani Most, odvaja desno cesta kroz Sutinsko u Dolje.

6. Pon gračeva lugarnica—Sedlo pod Rudarskim vrhom crvenom bojom. Stara je markacija obnovljena i djelomično upotpunjena. 20 minuta.

Ove puteve označio je član Branimir Gušić.

PLANINARSKE VIJESTI.

ŽENEVSKA PLANINARSKA FEDERACIJA (Fédération Montagnarde Genevoise).

Godine 1894. utemeljen je pod gornjim imenom planinarski Savez planinarskih klubova u Ženevi (Švicarska) sa sjedištem u Ženevi. Danas pripadaju tom savezu 15 samostalnih planinarskih društava i to klubovi:

Club Asscensionniste Genevois (Ženevski penjački klub).

Le Bluet (Različak).

Le Croissant (Prvak-mjesec).

Le Cyclamen de Carouge (Ciklama od Carouge, predio Ženeve).

Le Cyclamen des Eaux-Vives (Ciklama od Eaux-Vives, predio Ženeve).

La Flores des Alpes (Alpinska flora).

Le Génepy (Biljka vrst ahileje)

Le Club des Grimpeurs (Klub penjača).

Les Joyeux Alpins (Veseli planinari).

Le Moguet (Alpinska biljka — Muscatus u rodu Asparagina).

Le Piolet-Club De Geneve (Cepin-klub u Ženevi).

Le Rhododendron (planinarski) klub u Plainpalais — predio u Ženevi).

La Rosée des Alpes (Planinarski klub u Eaux-Vives — predio Ženeve).

La Soldanelle (Soldanela — bilina).

L' Union Montagnarde de Geneve (Ženevsko planinarsko društvo).

Federacija je pravna osoba u smislu § 60 i slijed. švicarskog Gradjanskog Zavjeta. Prema statutima federacije njen je cilj da grupira planinarske klubove, te da

svim sredstvima olakšava planinarskim klubovima planinarske izlete, i da se bavi študijem svakog pitanja koje može biti korisno alpinizmu.

Svaki planinarski klub koji opстоje barem dvije godine dana, koji želi postati članom Federacije mora to pismeno zatražiti kod odbora Federacije uz priklop jednog primjera svojih pravila i popisa stanja svojeg članstva. Skupština delegata odlučuje o njegovom primitu većinom glasova tajnim skrutinijem.

Za slučaj da ga ne prima, nije Federacija dužna navesti razloga zašto ga ne prima.

Klub, koji želi istupiti iz Federacije, mora svoj istup pismeno najaviti predsedniku. Istup se ne prima, dok dotični klub ne uđevolji svim svojim obvezama. Svaki klub koji je istupio može unutar godine dana nakon svog istupa tražiti da se povrati u Federaciju, u kojem slučaju ne prima nove pristupnine. Klub koji uplatio godišnji pri-nos može biti isključen, ako to ne učini u roku od dva mjeseca nakon pismenog poziva na uplatu preporučenim pismom. Klub koji bi svojim ponašanjem diskreditirao Federaciju i koji se ne vlada prema njenim statutima, može na zahtjev odbora ili skupštine delegata biti isključen iz Federacije. Takav klub može biti natrag primljen samo odlukom skupštine delegata. Svaki klub, čiji bi se član ponašao tako, da uzrokuje bilo kakvu štetu Federaciji, može biti pozvan da isključi dotičnog člana, nakon takovog zaključka skupštine delegata. Član kluba koji je bio isključen na zahtjev skupštine delegata može biti rehabilitiran samo po istoj skupštini delegata. Isključeni član ne može biti primljen u drugi savezni klub dok nije prije rehabilitiran po svom klubu. Svaká promjena u osobnom stanju kluba mora se čim prije doglasiti odboru Federacije.

Svaki savezni klub mora se reprezentovati na skupština Federacije po dvojici delegata. Za valjanost skupštine potrebno je da su dvije trećine klubova reprezentovane; ako ovaj kvorum nije postignut, bit će sazvana nova glavna skupština na jednu sjednicu te će valjano raspraviti isti dnevni red bez obzira na broj reprezentovanih klubova. Delegati se sazivaju putem pošte barem tri dana unapred izuzevši silni slučaj. Dnevni red mora biti označen na pozivu. Kada je delegat zapriječen da prisustvuje skupštini, mora se pobrinuti za svoju zamenu. Za slučaj da na trim narednim skupština jedan klub nije bio reprezentovan, ima odbor pravo zahtijevati da klub izmjeni svoje delegate. Odbor može sazvati skupštinu uvijek kada to smatra potrebnim a mora to učiniti na zahtjev petine klubova. Na skupština se zaključuje većinom glasova. Za slučaj jednakosti glasova odlučuje predsednikov glas. Glavna skupština koja se drži u ožujku imenuje predsednika i čla-

nove odbora. Ona određuje dvojicu ispitivača računa i svaku komisiju koju smatra potrebitom. Biranje je tajno.

Federacijom upravlja odbor od 9 članova, to jest predsednik, dva podpredsednika, tajnik, blagajnik i četiri člana, koji preuzimaju ostale funkcije. Odbor se imenuje za trajanje od jedne godine, te se može ponovno izabrati; članovi odbora moraju biti punoljetni. Pojedini klub može u odboru reprezentovati samo jedan njegov član. Federaciju valjano reprezentuje i obvezuje kolektivni potpis predsednika, tajnika i blagajnika.

Svaki klub koji je primljen u Federaciju plaća pristupninu od 10 franaka i godišnji doprinos od 10 franaka, bez obzira kada je primljen za člana. Prinosi se imaju podmiriti tečajem prvog polugodišta.

Federacija stvara fond zvan: »Glavnica za kolibe« koji nastaje godišnjim doprinosima svakog kluba, godišnjom potporom federalne blagajne, darovima i eventualnim legatima.

U krilu federacije mogu se ustrojiti sekcije, koje se upravljaju po pravilima odobrenim po skupštini delegata.

Svake godine će odbor organizovati jesenski izlet za koji će biti imenovan izvještitelj izabran po skupštini delegata.

Afilirani klubovi ne nose nikakve osobne odgovornosti u pogledu obveza udruženja za koje jedino jamči društvena imovina.

Razvrgnuće federacije može izreći samo dvije trećine saveznih klubova. Eventualni imetak predat će se kojem sličnom društvu.

Ova se pravila mogu mijenjati samo na zahtjev većine klubova ili odbora.

Sve slučajevi koji nisu predviđeni statutima raspravljat će glavna skupština.

Ova pravila prihvaćena su na skupštini od 23. juna 1913., te su njima izmijenjena starija pravila od 30. novembra 1908.

Pravilnik »Glavnica za kolibe«.

Na skupštini delegata od 2. februara 1906. je zaključeno da se stvari poseban fond odredjen za gradnju i uzdržavanje koliba za porabu članova federacije i alpinista u opće.

Taj fond nastaje: 1. Godišnjim doprinosom, kojega će visinu za sebe svaki federirani klub ustanoviti, a koji ne može biti manji od 5 franka; 2. Uštednjom u škrabiciama, koje su postavljene u klubskim prostorijama i u drugim odredjenim prostorijama; 3. Čistom dobiti postignutom prigodom priredaja, koje organizuje Federacija; 4. Darovima i legatima; 5. Godišnjom potporom blagajne Federacije, koja se svake godine ustanovljuje.

Ovim glavnicama upravlja komisija sa stjeća od 5 članova Federacije, koju imenuju delegati na neopredjeljeno vrijeme.

Predsjednik Federacije mora biti član ove komisije.

Računovodstvo ove glavnice je posve nezavisno od računovodstva Federacije. Komisija mora godišnje predložiti svoje račune na ispitivanje ispitivačima (nadzornom odboru) Federacije.

Odluke komisije za »glavnice za kolibe«, koje se tiču uporabe fondova moraju se predložiti na odobrenje skupštini delegata.

Glavnica za kolibe može se razvrći samo jednoglasnim zaključkom federovanih klubova.

U slučaju razvrgnuća Federacije aktiva »glavnice za kolibe« predat će se sličnom društvu kao što je bila Federacija, koje ih mora upotrijebiti za gradnju i uzdržavanje koliba.

Prema originalnim statutima priopćio:

Dr. I. K.

Teške ture u Julskim Alpama. Oko polovine kolovoza 1923. obavili su članovi T. K. Skala i to gg. Dr. Klement Jug iz Gorice i Vladimir Kajzelj iz Ljubljane u roku od desetak dana slijedeće teške i pogibeljne penjačke uspone: Iz Aljaževog Doma kroz sjevernu stijenu Triglava na Kugljevu polje i odmah dalje sjevero-zapadnim grebenom na vrh Triglava, cijela tura oko 14 sati penjanja, bez odmora. Vratili su se natrag u Aljažev Dom Tominšekovim putem, te su se otputili preko Mojstrane u Gozd-

Martuljak, odakle su se popeli na Široku Peč (2531 m), Dovski Križ (2646 m), zatim za Akam-Martuljak — Pod Srcem — na Špik (2472 m). Sa Špika su sašli u Pišencu, zatim su se kroz Krnicu popeli u kotlinu zvanu Velika Dnina pod sjevernom stijenom Škrlatice, našto su se uz sjevernu stijenu Škrlatice popeli na Stenar (2501 m) i Križ (2410 m), te su sašli po Kriškoj Stjeni u Krnicu. Iza toga su se popeli iz Krnice sjevernom stijenom i sjevernim grebenom na Razor (2601 m), te su se preko Kriških Pođa i Kriške Stijene vratili u Krnicu i Pišencu, gde su noćili. Iza toga su se uspeli u Erjavčevu Kuću i na Mojstrovinu, a dne 20. VIII. 1923. su obavili uspon na Prisojnik (2547 m) iz Erjavčeve Kuće po sjevernoj stijeni, za koji uspon računajući od ulaza u stijenu i početka penjanja su trebali 5 sati. Na to su se povratili u dolinu kroz Malu Pišencu.

Dr. I. K.

Uspomena na unesrećenog planinara. U kolovozu godine 1923. su planinari prigodom uspona iz Presrti Luknje na Triglav našli jedan crni plašt i u njemu komadić kruha. Taj su plašt ponijeli sa sobom u Mojstrunu, gdje ga je otac — koncem janjske godine unesrećenog planinara Čeha Emanuela Kusya — prepoznao kao plašt svojeg pokojnog sina. Otac se je nalazio slučajno u Mojstrani da posjeti grob pri-godom silaza s Triglava prema Luknji unesrećenog svog sina.

Dr. I. K.

Umoljavaju se gg. planinari i planinarke, da sve slike i članke za „Hrvatski Planinar“ šalju izravno na uredništvo „Hrv. Planinara“, Zagreb, Demetrova ulica 1.

SADRŽAJ: s-H-ć: Na planine. (Str. 117.) — **Dr. Miroslav Hirtz:** Kroz Veliku Kapelu i Velebit. (Nastavak. Str. 118.) — **Dr. I. Krajač:** Velika Kapela kao gorje za prijelaz. (Str. 131.) — **Marijana Henebergova:** Jedan neuspjeli uspon. (Str. 135.) — **Albert Špiler:** Bjelašnica, Treskavica i Jahorina. (Str. 142.) — Naše slike opis. (Str. 144.) — Društvene vijesti. (Str. 145.) — Planinarske vijesti. (Str. 146.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne Zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu.

Odgovorni urednik: Dr. Josip Poljak.

Tiskar: Tiskara »Merkur« d. d., Zagreb.